

The background of the cover is a detailed illustration of a winter forest. Several birch trees with their characteristic white bark and dark lenticels stand vertically. The ground is covered in a thick layer of snow, with some dark, jagged rocks visible. In the center, a small bird, possibly a flycatcher, is shown in mid-flight with its wings spread, as if it has just landed or is about to take off. The sky is a deep, dark blue, speckled with white stars, suggesting a night scene. The overall mood is quiet and serene.

Zacharias Topelius

Dikter i urval

SLS

Dikter i urval

Zacharias Topelius

Dikter i urval

*Utgiven av Carola Herberts
med inledning av Clas Zilliacus*

Denna bok är nr 1 i serien SLS Varia
som utges av Svenska litteratursällskapet i Finland.

© Författarna och Svenska litteratursällskapet i Finland 2018
www.sls.fi topelius.sls.fi

Detta verk är licensierat under Creative Commons
Erkännande-Ickekommersiell-IngaBearbetningar 4.0
Internationell (CC BY-NC-ND 4.0).

Grafisk form: Antti Pokela Omslag: Johan Isaksson

Pdf-utgåva 2019

ISBN 978-951-583-441-6 (tryckt utgåva)
ISBN 978-951-583-486-7 (pdf)
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:sls-978-951-583-486-7>
SLS Varia
ISSN 2489-7841 (tryckt)
ISSN 2670-0182 (digital)

Innehåll

INLEDNING	7
Kunskapsbegäret och Förnuftets gryning	15
En sommarnatt i skogen	16
Ljungblommor	18
Sången	20
Respoliska	22
Maskraden	24
Selmas tankar i våren	27
Finlands Namn	30
Två englar	33
Den eviga sommaren	35
Vintergatan	37
Idyll i Valerii stil	39
Islossningen i Uleå elf	42
Ur <i>Sylvias visor</i>	
1. Sylvia presenterar sig sjelf och bjuder sorgerna rymma	48
3. Sylvia har sett Sicilien och Egypten och finner dock Finland så skönt	51
4. Björken berättar hvad som kan hända i månskenet	53
7. Skördefolket dansar om qvällen på ängen	56
8. Fiskaren sjunger i sin båt om qvällen på hafvet	58
9. Sylvias helsning från Sicilien	60
10. Våren och Sylvia komma tillbaka	62
12. Fridsböner i aftonens lugn Under Rönn och Syrén	65

Wasa Marsch	69
Rose-Marie	72
Det vet ingen	73
Votum för den dramatiska konsten i Finland	75
Herr Meyer	80
Ur <i>Nordiska taflor</i>	
5. Vårluft	81
6. Wäinämöiens solsång	82
7. Imatra	83
Ur <i>Skog och sjö</i>	
2. Bittida i skog	84
3. På Roines strand	85
Originala skuldsedeln	86
Morgonsång	89
J. L. Runeberg inför sitt rykte	91
En vindsammare	95
Ur <i>Motiv</i>	
Vinterqväll	96
Midsommarnatt	97
Utsäde	98
Kommunismens vagga	99
Katolicismens enka i Finland	100
Töcknen vid Lützen	101
Till Emma Irene Åström	102
Julvisa	105
I aftonlugn	107
Det tryckta ordet	111
KOMMENTARER	115
FÖRSTARADSREGISTER	122

Inledning

Zacharias Topelius (1818–1898) var kanske inte det största författarnamnet i Finlands 1800-tal, men landets allra mesta författare var han. Hans bläckhorn var outtömligt. Ur detta ymnighetshorn rann det till, kopiöst, oavlatligt och i alla litterära genrer.

Bland genrerna fanns sådana som Topelius själv skapade efter internationella mönster eller anpassade, sinnrikt och framgångsrikt, för lokal konsumtion. Dit kan räknas tidningskåseriet, vars läckert paketerade information han bar fram med ett lika urbant som intimt tonfall. Kåserierna bidrog starkt till att utveckla *Helsingfors Tidningar*, vars redaktör och alltså han var i nästan två årtionden (1842–1860), till landets mest spridda organ. Dit hörde den historiska följetongen. För *Fältskärens berättelser* (1851–1866) togs konstruktionsprinciperna från tidens föredöme Walter Scott. I Topelius förfarna praktik blev det en sällsynt långsäljande succé om – och i – hela det sprängda riket, ett epos om stormaktstiden i kolossalformat. Dit hörde barnpjäsen, som i sin topelianska utformning var mer av en lek för de medverkande än underhållning för en betraktande publik. Dit hörde den inhemska operan. Med sitt libretto till *Kung Carls jagt* (1852) gjorde Topelius idén om en inhemsk teater, tidigare blott drömd, med ens tonande och tänkbar.

De här exemplen från prosa och drama visar på Topelius mångsidighet. Men de ska inte skymma faktum att det var lyriken som var hans egnaste område. Lyriken, som på hans tid innebar bunden och rimmad vers, var hans modersmål. Detta diktband vill ge en aning om hur väl han behärskade detta sitt modersmål och vad han använde det till.

Hans register var brett. Den första dikten här är daterad den dag då den femtonårige Zachris av sin lärare – och hyresvärd – Runeberg mottog sitt betyg för studier vid universitetet. Dikten är på hexameter. Den antika metriken, med distika och salfisk strof och allt det övriga, gjorde sig Topelius raskt hemmastadd i. Finsk runometer kom ännu raskare: den hade han fått höra hemma som barn då fadern Zacharias d.ä. samlade in traditionsmaterial, visande väg för Elias Lönnrot. Ett helt sortiment av diktformer och versmått, ghaseler och nystev och takter för folkviseton fanns till reds för honom. För Topelius oräkneliga hyllnings- och tillfällighetsdikter infann sig nästan rutinmässigt en fyrfotad jambisk rad. Men tyckte han att andra mått passade bättre för ett särskilt festföremål så tog han till dem. Han hade don efter person.

Topelius kunde någon gång beteckna sin lyrik som konstslöjd. Det var tänkt att låta självförklenande men

knappast var det förklenande på riktigt. Kunnande vetter åt hantverk och en hantverkare bör behärska sina instrument och detta visste han mycket väl. Han hann under ett långt liv utöva skriftställarens yrke på ett otal områden, redaktörens, lyrikerns, dramatikers, romanförfattarens, psalmdiktarens, professors, läroboksförfattarens. Som programmatisk och hängiven samhällsbyggare var han dessutom alla angelägna syftens främjare och tillskyndare. För dem behövde det läggas goda ord. Det gjorde han bäst i skrift, skriften var hans instrument.

Till detta kommer att Topelius hade avsikter och i den meningen skrev instrumentellt, även när han kunde te sig som mest skönandlig. Han hör till de inte alltför talrika konstnärer som har fått ett adjektiv uppkallat efter sig: hans diktning har sagts vara topeliansk. Med det brukar menas att den bärs av kärlek till Gud, fosterland och föräldrar, av en förtröstansfull tillit till försynens omsorg, av en andaktsfull naturbetagenhet och ett lyhört lyssnande till samvetets röst. Belägg för att kalla den så har man väl hittat framför allt i lyriken men också i *Boken om Vårt Land* (1875), hans mycket topelianska och måttlöst inflytelserika läsebok, och i hans produktion av läsning för barn. Denna var stor, men stor var också den potentiella

läsekretsen. Topelius sade sig skriva för barn under femtio år.

I allt han skrev var Topelius en folkets fostrare, en pedagog. Och som pedagog visste han att upprepning är inlärningsmoder. Med sitt sinne för att instrumentera genrer för sina syften kunde han få ihop till en tämligen stor orkester för det han ville få sagt. Ett exempel kan tas ur hans skriftställarskap kring Floradagen 1848, då Runebergs och Pacius "Vårt Land" sjöngs för första gången. Topelius bidrog till firandet var dikterna "Våren 1848" och det blivande antologinumret "Finlands Namn", en artikel om det patriotiska patos som festen väckte samt ett kåseri om vilken stökigt uppsluppen fest det också var. Allt detta ingick i tur och ordning i fyra av *Helsingfors Tidningars* majnummer.

På Floradagen 1848 blev det finska folkmedvetandet "invigdt åt fosterlandet", sade Topelius trettio år senare. Dagen är inmurad som en grundsten i nationsbygget Finland. Topelius bidrog till firandet men ännu mer bidrog han till åminnelsen av firandet. För sådant instiftelsearbete behövs det idérikt och dugligt folk, som kan hantera murslev eller penna. Ofta framställs generationskamraterna Lönnrot, Runeberg och Snellman som det nationella projektets målsmän

och enda riktiga stormän. Men för att projektet skulle gå i mål krävdes också att stormännen backades upp, det behövdes en kult av det triumvirat som hjälpte programmet på traven. Här var Topelius roll ansenlig – i dikt, mellan raderna i dikt, i tal. Också detta var en del av hans pedagogiska program.

Vi vet att samtida kritiker i Topelius dikter kunde finna ett övermått av beräknande världsklokhed. Fick man inte syn på den kunde man i stället kalla hans dikter täcka och älskliga, och det var lovord som redan då var ganska luriga. Visst blev han också överhöjld med beröm. Men han var en tidvis stridbar aktör som stod mitt uppe i sin samtid, och då står man där i helfigur, med eventuella skavanker synliga. Eftervärlden minns bara de vackraste dragen, om den alls minns. Av Topelius har eftervärlden tagit vara på en hel del. Mycket har blivit fäst i minnet genom att tonsättas. Där finns visor och körsånger, psalmer och marscher, där finns skir stämningsdikt likaväl som planritat diktsmide. Allmänt kan väl sägas att minnet har gallrat mest bland det kraftfulla medan det skira står starkt.

Visst var Topelius besjälad av goda och fostrande avsikter. Men ofta nog lät han fantasi och inspiration dra iväg med honom, utan att låtsas nämnvärt motstånd. Helst drogs han ut i naturen. Så skedde i sviten

Sylvias visor: när Topelius under Krimkriget på 1850-talet hade hamnat i den politiska hetluften sökte han tröst i naturen. Där kunde tillvaron ses från ovan, ur ett försonande fågelperspektiv. Den som gungar i högsta grenen kan bli varse att öar som simmar i sjöar utgör "Naturens gröna tankar / i blåa vågornas hamn". Säl-lan har man sett tankedikt som tänker så, och inte har det mycket med beräknande världskloklighet att göra. Inför sådan betagenhet har både samtid och eftervärld sträckt vapen. Till och med August Strindberg gjorde det. Han räknade "Under Hägg och Syrén" till den vackraste poesi han visste och han låter två strofer ur dikten avslutas i sin pjäs *Midsommar*.

Någon ömsesidig aktning förelåg inte. Strindberg hade varit vägröjare för den litterära naturalismen och det hade väckt stor motvilja hos Topelius: för honom var naturen ren och skär och fick inte påhängas någon besudlande *ism*. I själva verket stod här två oförenliga riktningar mot varandra. Topelius egen *ism* var kreationismen, om icke med namns nämnande. Hans syn på skapelsen stod på fast biblisk grund, naturen var färdig och speglade den gudomliga ordningen. Det här framgår med tydlighet i läseboken *Naturens Bok* (1856), Topelius första läsebok, som tillkom samtidigt som sylviaavisorna.

Om visorna uppger han senare i *Självbiografiska anteckningar* (1922) att de är upprunna ”ur djupa strider och ett behov av frid i naturens sköte; den frid, som står upphöjd över naturen, kände jag väl, men blott i det avlägsna fjärran”. Den upphöjda friden kan i hans sena diktning bli gudligt andäktig. Men så länge den ligger i fjärran och som längtans mål, så länge den är bevingad men inte rent himmelsk, har den en eterisk viktlöshet som det är svårt att inte bli betagen av.

En självklar följd av hans syn på skapelseverket var att det var gott, så står det ju skrivet. Och då allt är gott kan allt, förbehållslöst, bli dikt. Det finns sommar-skalder och vinterskalder men Topelius tog sig glatt an alla årstider. Det var ovanligt. Och i lyrikerns val mellan ros och viol väljer han ljungen, tidigare poetiskt helt förbisedd. ”Vilda skogen har sin blomma”, skriver han, det gäller bara att få syn på dess bleka rodnad. Ljungen blommar i titeln på nästan alla hans diktsamlingar. Allt är eller kan bli lyrik, verkar han säga. För Topelius var naturens bok egentligen en diktsamling.

Clas Zilliacus

Kunskapsbegäret och Förnuftets gryning

d. 28 Maji 1833.

Trång är den krets hwari menniskan dwäljs,
dock sträfwar hon framåt,
Sträfwar att hinna ett mål, och hinner det
alldrig,
Vetandets outhinnliga gräns och mål
för förnuftet.
Visdomens ande sig gläder deråt och väcker
och tänder
Kunskapsbegäret i människans själ som
sent eller tidigt
Skaffar sig luft, med kraft fortgår och ledd
af förnuftet
banar sig wäg och forskande går allt längre
och längre.
Ofullkomnad ännu är vägen till visdomens källa
Men med dess hopp i sin själ framtränga wi
längre mot målet,
tills af befriaren död uplöses tänkandets bojor.
Då, obunden och fri når anden det mål dit den
sträfwar,
Då kan förnuftet, oändeligt sjelf,
det oändliga hinna.

En sommarnatt i skogen.

I skogen är det stilla,
Och ingen vaka slår,
Och ingen uggla störer
Den tystnad som der rå.

Till sömns är ulfven vaggad
Och björnen gått till ro,
Den starka örnen sofver
På klippan i sitt bo.

Der susar ingen källa,
Ej bäckens bölja ler,
Och ingen vind der drager
Sin friska ande mer.

Och solens gyllne öga
Och månens panna skär
Och aftonstjernans stråle
Ej blicka mera der.

Och sjelf är jag som skogen
Så dyster och så skum,
Så tyst och öfvergifven,
Så enslig och så stum.

De vilddjur i mitt sinne,
De rytande begär,
De lidelser så starka,
De slumra alla der.

Men ock det goda sofver
I nattens djupa hamn;
Min tro, mitt hopp, min kärlek
Förgåtts i dvalans famn.

Jag kan ej mera lida
Den dåfva, döda frid;
Jag vill ha lif och svalka,
Jag vill ha storm och strid.

Upp själens dolda makter,
Till lif jag kallar er!
Om onda eller goda,
Det frågar jag ej mer.

1837

Ljungblommor.

Vintergranen har sin grönska,
Och sin doft har ödemarken;
Ljungen har sin bleka rodnad,
Äfven heden har sin glädje;
Och det rika menskohjertat,
Skall det, armare än heden,
Sorgsnare än ödemarken,
Inga ljufva blommor bära,
När dess vintrar stå så nära?

Några sånger har jag sjungit
Som en hämpling uti skogen,
Som en ensam vind i granens
Dunkelgröna sommarkrona,
Sjungit dem för Ellis glädje
Och för Ainas aftontankar.
Då har Selmas panna ljusnat,
Då ha Fannys ögon skimrat
Och min Emmas blida blickar
Klarare än stjernor strålat.

Sångerna som drifvor smultit,
Runnit upp som morgondrömmar
Uti unga hjertans vårar
Och i vackra ögons värma.
Och nu knöt jag dem tillsamman,
Knöt en krans af ödemarkens
Bleka, röda, daggbestänkta

Friska ljung i sommarblomma,
Sänder den åt Finlands flickor
Att en sorgsen stund fördrifva,
Att i vårens doft och längtan
Sångens ro de hulda gifva.

1845

Sången.

Så är sagan nu om sången,
Så det ädla Suomifolket,
Så det visa folket säger:
Sången är af sorg upprunnen,
Men af sång är glädje vunnen.
Runotar bor långt i skogen,
Fjerran uppå mon är kojan,
Låg är kojan, hög är tallen,
Runotar af qvinnor visast.
Sånger kan hon många tusen,
Kan från ny till nedan sjunga,
Vet hvad icke många veta,
Kan allt ondt med ord besvärja,
Ofärd ifrån menskor värja.

Kom en dag en gladlynt främling,
Trädde i den låga kojan:
”Frid med dig, du sagomoder,
Vidtberömda sångarinna!
Vida vägar har jag vandrat,
Fjerran ditt beröm förnummit;
Nu, o moder, ett mig lofva:
Lär mig sångens goda gåfva!”

Runotar, den visa qvinnan,
Sagomodren, log och sade:
”Ej om tusen ord jag hade
Och dig tusen sånger lärde,
Ej om all din tid du sutte
Vid min härd och täljde runor,
Smidde dem af guld och silfver,
Dem af sol och måne byggde,
Kan det enda jag dig lofva:
Lära sångens goda gåfva.”

Sade främlingen bedröfvad:
”Hvad skall jag, o moder, göra?”
Sade Runotar, den visa:
”Gå dit bort i ödemarken,
Göm en sorg uti ditt hjerta,
Då skall sången ro dig gifva;
Dina läppar sjelfmant lifva;
Sången är af sorg upprunnen,
Men af sång är glädje vunnen.”

1842

Respolska.

Klang, min vackra bjellra, i den sena qväll!
Spring, min raska fåle, öfver mo och fjäll!
Hemåt ila vi med vindens snabba fart,
Der så hvila vi i mjuka armar snart,
Och vår lycka ingen må förtycka.
Alla qvällens norrsken flämta der i skyn,
Alla sälla minnen skämta för min syn; –
Klang, min vackra bjellra i den sena qväll!
Spring, min raska fåle, öfver mo och fjäll!
Hemåt ila vi med vindens snabba fart,
Der så hvila vi i mjuka armar snart,
Och vår lycka ingen må förtycka.

Ratsch! det sprakar nog en frost i björk och tall;
Kratsch! ett brak i skogen bådar furans fall;
Granens långa skuggor darra lätt på snön,
Yfvig är dess pels och hvarje qvist är grön,
Skogens kung är evigt ung och fager.
Tusen, tusen stjernor gnistra i hans hår,
Ingen kung på jorden sådan krona får;
Ratsch! det sprakar &c.

Hej galopp! det går på insjöns silfvertak;
Hejda loppet ej för hvarje liten vak!
Långa djupa fjärdar brusa under oss,
Många ljufva verldars ljus i stjernors bloss
Vackra glimma uti isens strimma.
Höjden är så klar, och klart är djupet ock:

Dö, det är visst godt, men lefva bättre dock;
Hej galopp &c.

Klang, min vackra bjellra, gladt i qvällens ro!
Spring, min raska fåle, öfver fjäll och mo!
Första morgonstråle randas i vårt hem,
Alla skogar småle, och vi le åt dem;
Om vi stjelpa, det kan ingen hjälpa.
Syns ett ljus ej glimma i den mörka däld?
Är det hemmets skimmer eller stjernans eld?
Klang, min vackra bjellra, gladt i qvällens ro?
Spring, min raska fåle, öfver fjäll och mo!
Första morgonstråle randas i vårt hem,
Alla skogar småle, och vi le åt dem;
Om vi stjelpa, det kan ingen hjälpa.

1846

* *Melodin, en svensk polska, finnes anbragt i "Läkaren" af Blanche. Första stafvelsen i de två första raderna af hvarje vers accentueras skarpt och raskt. Allt det följande bindes samman legato.*

Maskraden.

Vet mamma, det var skada att
Ej mamma kom uppå maskraden!
Hur der var nätt och grannt och gladt,
Man talar om i hela staden.
Och hvilken mängd af masker sen
I olik dräkt hvarenda en,
Den lysande, den långa raden!

Jag glömmmer aldrig den minut,
Då bjudningskortet till oss lände;
Tänk, jag som aldrig sett förut
En slik maskrad! Mitt hjerta brände.
Om mamma mins från fordomtid
Sin första bal, så mins dervid
Hur ungefär sig mamma kände.

Det blef, må tro, ett bryderi,
Hvad dräkt jag borde passlig finna,
Än ville jag en nunna bli,
Än amazon och än herdinna.
Väl tjugu voro på förslag,
Men hur det var, så blef nu jag
En riktig välbeställd turkinna.

Fast litet bråksam var min dräkt,
Jag kände mig så glad i hågen,
Jag var så lätt som vindens fläkt
Och flyktig som en spån på vågen.
Jag var förtjust i min tunique,
Turbanen var i bästa skick,
Och slöjan – ack att mamma såg den!

När jag i salen trädde först,
Jag kände allt mitt mod försvinna,
Men när min häpnad var som störst,
Då kom vår värd med sin värdinna
Och sad': "aj aj, hur täck ni är,
Ni mången renegat gör här,
Min allrasötaste turkinna!"

Strax kom ett dussin gentlemän,
Chineser, sjömän, arlekiner,
Och alla blefvo muselmän,
För att af mig få söta miner.
En nämnde mig sin Houri ren,
En ann' beskref sitt harem sen
Och sitt palats utaf rubiner.

Sist kom en turk – vet mamma hvad,
Det Hjalmar var, som sig försenat, –
”O österlandets ros! han sad’
Din doft min själ ren länge renat.
Kom, låt oss svärja af den tro,
Som mannen löfte ger att bo
Med flera makar än Gud menat!”

”Jag – dyra flicka! – älskar blott
På hela jordens rund en enda!” –
Det var hans ord – jag skilde godt
Hans röst, den varma, alltför kända.
Jag rodnade – men ack hur väl
Att masken skymde bort min själ, –
Hvem vet hvad annars kunnat hända?

Ja mamma, det var skada att
Ej du kom med uppå maskraden.
Der var så mångt näpet spratt,
Som man nu sqvallrar om i staden.
Men blir det än engång maskrad,
Turkinnans drägt – vet mamma hvad,
Jag tror att jag ej mer vill ha den.

1846

Selmas tankar i våren.

1. Hvad m nne de vänta på?

De älskliga blyga blommor
I lundernas vackra vår,
Jag tänker på dem beständigt,
Jag dem icke rätt förstår.
De dofta så längtansfulla,
De tyckas i väntan stå;
Hvad m nne de längta efter?
Hvad m nne de vänta på?

De vaggande väna vågor
Vid strändernas hvita sand,
De sorla ibland så sorgset
Och ändå så ömt ibland.
Hvad ha de att sörja öfver,
Så fria och glada  n?
Likväl så tyckas de sakna
En innerligt älskad v n.

Och hvad jag då minst begriper,
Det  r alla fåglar små,
Som qvittra i l f och grenar
Rätt melankoliskt också.
Ack vor' jag en liten fågel,
Jo annat skulle man se;
Jag skulle minsann blott skämta
Och sjunga af fröjd och le.

Men när jag mig rätt betänker,
Så rinner det i min håg:
Jag sjelf är som vårens blommor,
Jag sjelf är som vårens våg.
En längtan mitt hjerta gömmer,
Den aldrig jag kan förstå
Hvad har jag att sörja öfver?
Hvad manne jag väntar på?

2. *Sjung! Sjung!*

Sjung, sjung, brusande våg!
Visorna dina vet jag.
Sjung, sjung, fågel i skog!
Drillerna kan jag nog.
Sjung, sjung, blomster i vind!
Sucka sen aldrig mera!
Sjung, sjung, mitt hjerta du!
Klaga ej mera nu!

Jag vet hvad jag vet, hvad ingen vet,
Hvad ingen nu alls kan ana!
Min hemlighet är min hemlighet,
Den skall ingen dödlig spana ...

Här, här stod han i går,
Första och enda gången!
Hans blick då, när han såg,
Var som en mörkblå våg ...
Guldglans på vågen,
Solsken i hågen ...
Aldrig i sjelfva den bleka död
Så kan jag den blicken glömma,
Varm som den klara aftons glöd,
När rosor om kärlek drömma ...
Ve om han visste –
Hvad?
Sjung, sjung, brusande våg!
Visorna dina vet jag.
Sjung, sjung, fågel i skog!
Drillerna kan jag nog.
Sjung, sjung, blomster i vind!
Sucka sen aldrig mera!
Sjung, sjung, mitt hjerta du!
Klaga ej mera nu!

1848

Finlands Namn.

13 Maj 1848.

Den döende sol hon sjunker skön
I vikarnas vackra vatten;
Ett skimmer af guld sig bredt kring ön,
Och lunderna hålla sin aftonbön,
Och månen går upp i natten.

Kring kullar och äng, i lek och sång
Sig glädtiga skaror närma;
De känna ej sorg, ej svek, ej tvång,
De svärma, de ock, engång, engång,
Som himmelens fåglar svärma.

Men hastigt vid hornets höga bud
De väldiga sorl bli stumma;
Man kunde förnimma vågens ljud
Och vågornas stilla bön till Gud
Och sucken af ängens blomma.

I tätaste skaran en man står opp,
Hans ord äro ädla, rika;
En lösen han ger den unga tropp:
Han nämner ett namn, så fullt af hopp
Och fullt af minnen tillika.

Och lyssnande, ljudlös, skaran står
Med blottade hufvun alla;
Det klappande hjertat mäktigt slår,
Från kinden smyger sig tyst en tår,
Att osedd till marken falla.

Men knappt är det sista ord förbi,
Förr'n slätterna kring hörs ljunga
Ett enda omätligt jubelskri,
Och hornen de stämma mäktigt i,
"Vårt land! Vårt land!' de besjunga.

Och vill du det veta, det stolta namn,
Som slätterna kring hörs skalla,
Som ljuder tillbaka ur skogens famn,
Ur klippornas bröst, ur vågens hamn,
Från blommornas läppar alla;

Välan, i ditt hjertas djup det skrif,
Till lefnadens afton sena!
Evärdeligt det din lösen blif',
Din lösen i nöd, i död, i lif
Är Finland, Finland allena!

Din moders namn det, o yngling, var,
Det käraste bland de kära;
Ve dig, om du glömt i framtids dar
Det namn, du i dag i hjertat bar,
Och fläckat din moders ära!

Den döende sol, som sjunker skön
I vikarnas vackra vatten,
Hon hörde din fröjd, din ed, din bön;
O att hon må se din kärleks lön,
När vikit engång har natten!

Två englar.

I tysta nattens timma, när lampan slocknat ren
Och alla lifvets röster äro stumma,
Då rinner opp ett stilla, ett strålande sken
Igenom verldens skuggor de skumma.
Det vexer, det tätnar, det tager form och hamn,
Och sist der står ett litet barn med skinande famn
Och klara stjerneögon så fromma.

Det stiger fram till bädden, det lilla sköna barn,
Och lägger handen tyst på mitt hjerta;
Der bodde lifvets äflan med snärjande garn
Och alla lifvets strider de bjerta.
Men alla, alla vika för liten barnahand:
Hvar grumlig fröjd försvinner, och slö blir qvalets tand,
Och söt blir all min bittraste smärta.

Och ja, jag känner dig, du Guds milda englabud;
Hur kunde jag dig nånsin förglömma!
Hvar dag så lånar Sorgen din ljufva barnaskrud
Och dina drag de vackra och ömma.
Hon sitter på mitt knä, der du fordom satt också,
Och med små runda armar hon ömt mig famnar då
Och torkar mina tårar som strömma.

Och ja, jag älskar Sorgen, liksom jag älskar dig;
Så har jag tvenne englar så kära:
Den ena följer troget om dagen min stig,
Den andra står om natten mig nära.
Och båda andas svalka i lifvets heta brand,
Och båda söfva qvalen med liten barnahand,
Och båda vill i hjertat jag bära.

1850

Den eviga sommaren.

”Derute blåser stormen stygg
Och drifvorna på gatan samlar,
Och mörka natten svart och skygg
Mot frusna fönsterrutan famlar.

Men borta i min farmors gård,
Der är så ljust och varmt och stilla,
Och aldrig der en vinter hård
Med frost och snö och storm gör illa.

Mins pappa ej den gården mer
Långt bort i norr vid elfvens vatten?
Se der går solen aldrig ner,
Och som en dag är sjelfva natten.

Vet pappa, der är ständigt vår
Och ständigt gröna sommardagar.
Bland gräs och blommor der man går
Att plocka bär i skog och hagar.

Och der är sjön beständigt blå,
Och alla träd ha löf så blyga,
Och alla lamm på ängen gå,
Och alla vackra svalor flyga.

Och der går ej min fröjd förbi,
Der ville jag beständigt blifva.
Säg, pappa, hvarför reste vi
Från sommarn hit till natt och drifva?"

Det var den lilla Ainas ord,
När hon sin ljusa sommar minnes
Derborta i den höga nord
Och vet ej att dess vinter finnes.

O barndomsdröm, som tror ännu
På oförvissneliga vårar,
I djupet af hvart bröst är du
Och ler ännu i våra tårar!

1853

Vintergatan.

Och nu är lampan släckt, och nu är natten tyst och klar,
Och nu stå alla minnen upp från längst försvunna dar,
Och milda sägner flyga kring som strimmor i det blå,
Och underbart och vemodsfyllt och varmt är hjertat då.

De klara stjernor skåda ned i vinternattens glans
Så saligt leende, som om ej död på jorden fanns.
Förstår du deras tysta språk? Jag vet en saga än,
Den har jag lärt af stjernorna, och vill du höra den?

Långt på en stjerna bodde han i aftonhimlens prakt;
Hon bodde i en annan sol och i en annan trakt.
Och Salami så hette hon, och Zulamith var han,
Och båda älskade så högt och älskade hvarann.

De bott på jorden båda förr och älskat redan då,
Men skildes åt af natt och död och sorg och synd också.
Sen vexte hvita vingar ut på dem i dödens ro:
De dömdes långt ifrån hvarann på skilda stjernor bo.

Men på hvarandra tänkte de i blåa höjdens hem,
Omätlig låg en rymd af glans och solar mellan dem.
Tallösa verldar, underverk af skaparns visa hand,
Sig bredde mellan Salami och Zulamith i brand.

Och då har Zulamith en qväll, af längtans makt förtärd,
Begynt att bygga sig en bro af ljus från verld till verld;
Och då har Salami, som han, från randen af sin sol
Begynt att bygga, också hon, en bro från pol till pol.

I tusen år så byggde de med omotståndlig tro,
Och så blef Vintergatan byggd, en strålklar stjernebro.
Som famnar himlens högsta hvalf och zodiakens ban'
Och binder samman strand vid strand af rymdens ocean.

Förfäran grep cheruberne; till Gud steg deras flygt:
"O Herre, se hvad Salami och Zulamith ha byggt!"
Men Gud allsmäktig log, och klart ett sken sig vida spred;
"Hvad kärlek i min verld har byggt, det rifver jag ej ned."

Och Salami och Zulamith, när bryggan färdig var,
De sprungo i hvarandras famn, – och strax en stjerna klar,
Den klaraste på himlens hvalf, rann upp i deras spår,
Som efter tusen år af sorg i blom ett hjerta slår.

Och allt, som på den dunkla jord har älskat ömt och gladt
Och skildes åt af synd och sorg och qval och död och natt,
Har det blott makt att bygga sig från verld till verld en bro,
Var viss, det skall sin kärlek nå, dess längtan skall få ro.

1852

Idyll i Valerii stil.
(Krigstid.)

Må andra frukta krigets då
Och magra vid en kopp cichoria;
Jag fruktar ej Napoleon
Och småler endast åt Victoria.
Jag sjunger ej om en blockad
Och käbblar ej i politiken:
Jag sjunger om att vara glad,
Och det är mer än kungariken.

Mitt rike är den gröna dal
Med gula skördars bataljoner,
Och skogen är min kungasal
Och axen mina millioner.
Sjelfherrskare uti min borg,
Af gran och myrten sammanknuten,
Jag ler åt lifvets korta sorg
Och lefver sekler i minuten.

Mitt hof, det är en brokig rad,
Stor sak, om uppå två, på fyra,
Blott helsan smyckar vår parad
Och skämtet knäpper på vår lyra.
Om beteshagens konferens
Ej alltid så harmoniskt klingar,
Blott hjertat klappar vid en väns,
Får löjet flygt och tiden vingar.

Hvi skulle den, som larmet glömt,
Af verdens missljud alarmeras?
Min bål är fylld, mitt glas är tömdt,
Och sångens stormakt proklameras.
Bort, ängsmask, frost och missvextår,
Potatessjuka, trädgårdstjufvar!
De fly; – sekundens fröjd är vår,
Och drufvans must vår suck förljufvar.

Dock ej förgäfves lyddes jag
På turturdufvans ömma kutter.
Hvad är vår fröjd, om dess behag
Ej delas med en liten mutter?
Hvad batar det, att vara kung
Och herrska öfver fält och gården,
Om ej en drottning, täck och ung,
Försötmar spiran öfver verden?

Och därför, vänner, nu en skål
För denna hulda herrskarinna,
Som låter oss bland dill och kål
De allraskönsta rosor finna!
En skål för denna hjertevän,
Som kom, der skördarna de gunga,
Att, fri och glad som fågelen,
I kapp med skogens lärkor sjunga!

En skål för bygdens stilla frid,
För vänskapen, som den förskönar,
För kärleken, som småler blid,
För glädjen, som vår möda lönar!
Må verlden storma i dess kif;
Hvad bry oss dess förgätna rykten?
En tår af längtan är vårt lif;
Så låt oss fånga den i flygten!

1856

Islossningen i Uleå elf.

Hvems träl är jag, att i min ungdomsstyrka
Jag skulle blindt en evig vinter dyrka?
Högboren son af Finlands blåa sjö,
Fri föddes jag, och fri så vill jag dö.

Min svällda barm i sent fördröjda vårar,
Är den ej närd af fosterlandets tårar?
Mitt unga strömdrag, sög det ej med lust
Ur tusen ådror fosterlandets must?

Min djupa fåra, mina strida forsar,
Som krossa allt hvad deras bana korsar,
Är ej hvar flyktig droppe uti dem
En dagg, ett regn, en perla af mitt hem?

Välan, så vill mitt land jag värdig vara
I sol och natt, i lust och nöd och fara.
Man skall ej säga, att den finska elf
Bär frie män och är förslafvad sjelf.

Framåt! Min väg kan aldrig gå tillbaka.
Hvi skulle jag minutens kraft försaka?
Hvi skulle ej min jättestarka arm
Med spända muskler bräcka isens barm?

Jag vill ha luft! Jag vill ha ljus! Mitt öde
Det vill jag skapa sjelf med eget flöde,
Och ve den boja, som i vårens dar
Än tynger på min jätteskullra qvar!

Upp, mina bäckar, strömmar! Upp att välla
Med ungdomskraft ur landets moderkälla!
Församlen eder i mitt stolta brus,
Att kämpa gladt för sol och lif och ljus!

Oss alla Finlands hundra strömmar följa.
Till hafs gå Kemi, Ijos starka bölja,
Den lugna Kyrö, Kumos strida våg
Och Kymmenes och Wuoksens djerfva tåg.

Och samlade med fröjd kring deras fanor,
Gå tusen bäckar deras skilda banor
Till samma mål och kämpa oförsagdt
Med tusen sjöars sammanflutna makt.

Vi skola se den mur, som oss vill stänga.
Förr skola vi de fasta bergen spränga?
Och den, som feg har lust att faran fly,
Må dö som ränniln dör i kärrets dy.

Sömnlös ryter i ljusnad majnatt
Ämmäs våg uti snöhvitt svall.
Öfverlistad, men aldrig kufvad,
Först förkunnar hon vinterns fall.

Och då reser sig Koivukoski,
Kastar trotsande bojan af.
Klämd med brak uti tjugu forsar,
Svindlar isen i Niskas graf.

Vred han kämpar mot Ahmas' bölja;
Tornhög reser sig än hans prakt.
Fåfängt! Pyhä, som kölar bräcker,
Pyhä krossar hans vilda makt.

Störtad, stönande, stupad, stormar
Vinterhären från fall till fall,
Plundrar, flyende, qvarnens kuggar,
Ladans skördar och strandens tall.

Slagen nalkas han Merikoski.
Se, då än vill han våga allt;
Tornar skyhögt de hvita murar,
Ropar trotsig åt floden: halt!

Hvad! Den starke, som aldrig ryggat,
Oulu, hejdas i loppet han?
Blek förtviflan stränderna griper:
Vattnens furste besegras kan!

Ve, i vanmakt böljorna bäfva,
Silas slagne kring nejden ut.
Fälten dränkas, gatorna sköljas,
Floden stiger med hvar minut.

Då – i stunden af stum förfäran
Dånar isen med åskors knall,
Och den dignande dammen bågnar,
Brakar, brister för flodens svall.

I millioner och än millioner
Hvita, skimrande spillrors tåg
Skingras väldiga vinterhären,
Att förgås uti hafvets våg.

Nejden andas. Böljorna sjunka.
Skummig går öfver brusten damm,
Fri och segrande, stolta floden
Majestätisk sin bana fram.

Och nu, min ädla, höga Suomimoder,
Säg, är du nöjd med dina unga floder?
Mitt hjerteblod, har det betalt ditt lån?
Är jag nu värd att kalla mig din son?

Förstår du nu, att ingen vinterdrifva
Skall evigt lag för dina böljor skrifva?
Som du, med täckelset af is uppå,
Var jag i djupet fri och varm ändå.

Dock, om mitt mod af farans njutning frossat,
Och om min arm har alla bojor krossat,
För Vårens anlet klär jag lagern af
Och säger: det var Du, som segern gaf!

Det var Din sol, som isens murar bräckte;
Det var Ditt regn, som mina strömmar väckte;
Det var Din kärlek, som har allt förmått,
Och jag – jag endast har min tid förstått.

Allt, som på jorden suckar högst och renast,
O, visste det, som jag, sin tid allenast,
Det skulle dricka kraft af ljusets mærg,
Det skulle bryta mur och spränga berg.

Hvems träl är jag, att i min ungdomsstyrka
Jag skulle blindt en evig vinter dyrka?
Högboren son af Finlands blåa sjö,
Fri föddes jag, och fri så vill jag dö.

1856

UR SYLVIAS VISOR

1. Sylvia presenterar sig sjelf och bjuder sorgerna rymma.

Hvem är den fria, den klara ton,
Som går i skog och i dalar,
Som ljuder långt ur den öde mon
Och högt ur skyarna talar,
Som hviskar sakta i vindens sus
Och dånar mäktigt i vågens brus
Och som mitt hjerta hugsvalar?

Jag är en fågel i luftens sal,
Som lyfter högt mina vingar;
Jag är en vind öfver berg och dal,
Som lätt i topparna svingar;
Jag är en våg i den klara vik;
Jag är en engel från himmelrik,
Som alla sorger betvingar.

Jag är den smältande silfversång
Från vårens darrande strängar;
Jag är den klaraste källas språng
Ur skogens mjukaste sängar;
Jag är den svala, den friska röst,
Som väller upp ur naturens bröst,
Som doft ur blommande ängar.

Jag smyger stilla till sorgens stig
Och smärtans ensliga tårar
Och hviskar sakta; kom ut till mig
Och tro på kommande vårar!
Jag har en fröjd för ditt fria val,
Jag har en läkdom för hvarje qval,
Som än ditt innersta sårar.

Kom ut till mig, du förgråtne vän,
Till vår och frid och försoning!
O huru stor är Guds godhet än,
Hur full af nåd och förskoning!
Hur hög hans himmel! Hur blått hans haf!
Hur grön, hur herrlig, den jord han gaf
Oss bleka blomster till boning!

Kom ut, kom ut, och var fri och ung,
Ty hoppets dagar de randas!
Kom, var en fågel som jag, och sjung
Hur skönt det dock är att andas!
Att andas ut i den gröna hamn,
Naturens älskade modersfamn,
Der ljus och skugga de blandas.

Ty vida världen är fri och grön,
Fast mycket tvång bor derinne;
Och Finlands bygd är så rik och skön,
Fast mycket armod vi finne;
Och sången strålar af glädje här,
Fast litet sväfvande vemod bär
Af vårens korthet ett minne.

Vårt sätt att glädjas är så en gång,
Det står ej mer till att dölja,
Vi lärde det af vår fågelsång
Och strandens hviskande bölja.
Ja, ja, det är litet sorg deri,
Men Finlands bygd är dock glad och fri,
Så länge hafven den skölja.

9 Juni 1853

3. Sylvia har sett Sicilien och Egypten och finner dock Finland så skönt.

Jag gungar i högsta grenen
Af Harjulas högsta ås;
Vidt skina de blåa vatten,
Så långt de af ögat nås.
Af Längelmänvesis fjärdar
Der skimrar ett silfverband,
Och Roines älskliga vågor
I fjerran kyssa dess strand.

Och blå som en älsklings öga,
Och klar som ett barndomshem,
Den gungande Wesijärvi
Sig stilla smyger till dem.
Och hundrade öar simma
Allt uti dess vida famn,
Naturens gröna tankar
I blåa vågornas hamn.

Men rundt kring de täcka stränder
Stå furor i dyster krans,
Allt som den vise betraktar
De jollrande barnens dans.
Och skördarnes tegar luta
Mot dem sin grönskande kind,
Och ängarnas blommor andas
Sin doft i sommarens vind.

O hur det fattiga Finland
Är rikt på skönhet ändå!
O hur af guld och af silfver
Dock stråla dess sjöar blå!
Här ha i sorg och i glädje
Sin lyra sångerna stämt
Och härma i stilla gungning
De klara sjöarnas skämt.

Jag är blott en liten fågel
Med späda vingar och små,
Men vor' jag en örn i molnen,
Jag flöge högt i det blå,
Och flöge och flöge vida
Allt upp till Guds allmakts thron
Och sjönke der för hans fötter
Och qvittrade så min ton:

Du helige himlens herre,
Jag tackar dig högt i bön,
Att du har gett oss att älska
En bygd så herrlig och schön!
O låt våra sjöar stråla
Klart uti vår kärleks brand!
Låt oss bli värda att älskas
Så högt vi älska vårt land!

Franzila, 20 Juni 1853

*4. Björken berättar hvad som
kan hända i månskenet.*

Vid den klara rand
Af en blommig strand
Sjöng en björk ibland
Sina gröna visor,
Och jag hörde då
I hans gren derpå,
Och så sjöng han en gång så:

Ack jag vet, jag vet
Mången hemlighet;
Mången flicka gret
Under mina grenar;
Mången gosse såg
Här så varm i håg
På den blåa vikens våg.

Klara månen sken
På min gröna gren,
Och så var det en,
Som skar namn i barken,
Och det var blott ett,
Och han kysste det;
Det har ingen, ingen sett.

Nästa qväll så kom
Der en flicka, som
Såg sig ofta om
Och skref namn i barken;
Och det var blott ett,
Och hon kysste det;
Det har ingen, ingen sett.

Nästa afton sken
Månen på min gren,
Och så kom allen
En och så den andra,
Tysta som en hamn,
Sökte vännens namn
I min trogna hvita famn.

Och min hvita stam
Stod helt allvarsam,
Och så smög det fram
Hvad de båda skrifvit;
Och de märkte nog
Hvad som stod i skog,
Och jag såg derpå och log.

Sedan hände så,
Att de båda två
Togo miste då
Och ej kysste – trädet;
Lilla vän, hur lätt
Händer icke det?
Det har ingen, ingen sett.

Men det for ett sken
Öfver löf och gren,
Och ett sus der hven
Öfver blad och toppar,
Och en stjernas tår
Föll i vindens spår
Ned på jordens korta vår.

Ruovesi, 21 Juni 1853

7. Skördefolket dansar om qvällen på ängen.

Nu låt sorgen fara,
Låt bekymret rymma.
Inga moln den klara
Aftonsolen skymma.
Kom, så låt oss svinga,
Nu så ha vi vingar,

Kom, låt oss i ring kring björken ta.

Alla fåglar sjunga,
Sjunga hi hej,
Alla toppar gunga,
Gunga hej sej.
Kom, så låt oss svinga,
Nu så ha vi vingar,

Kom, låt oss i ring kring björken springa.

Bort med liar, vefvar,
Bort med suck och möda.
Alla löjen lefva,
Alla qval är' döda.
Bort med sorgsna miner,
Bort med gråt och grin,

När aftonsolen skiner fin och klar.

Alla skogar dansa,
Dansa hi hej,
Alla ängar kransa,
Kransa hej sej.
Bort med sorgsna miner,
Bort med gråt och grin,

När aftonsolen klar på ängen skiner.

Sorgen är en tjuf,
Han skall i toppen hänga,
Glädjen är så ljuf,
Han skall i dansen svänga.
Sörj ej morgondagen!
Här i gröna hagen

Hoppet och behagen bygga bo.
Alla dalar grönska,
Grönska hi hej,
Alla hjertan önska,
Önska hej sej;
Sörj ej morgondagen!
Här i gröna hagen
Blommar hoppet friskt och le behagen.

Kom, min vackra, trogna,
Kom, min hjertans kära,
Hoppets fält de mogna,
Kom att axen skära!
Solen sjunker stilla;
Kom, min vackra lilla,

Kom, åt hjertats ljufva villa le!
Klara stjernan brinner,
Brinner hi hej,
Och vårt lif försvinner,
Svinner hej sej.
Solen sjunker stilla;
Kom, min vackra lilla,
Kom att le åt hjertats ljufva villa!

Majniemi , 7 Aug. 1853

*8. Fiskaren sjunger i sin båt
om qvällen på hafvet.*

Somna, du min våg, i vestanfjärdar,
Somna sakta mot holmens strand!
Slockna, du min sol, i molnets verldar,
Slockna stilla vid himlens rand!
Bryt, du starka storm, din vilda vinge af!
Flyg i dufvohamn allt kring det vida haf!
Gunga roligt i vågens famn;
Långt, långt i fjerran är mitt hjertas hamn.

Kom, du tysta, kom, du underbara,
Höga natt öfver spegelfjärd!
Hafvet somnar. Tusen, tusen klara
Stjernor blinka ur djupets verld.
Hvar är hon, som brinner, hög, ovanskelig,
Ensam bland de tusen, ensam der för mig?
Hvar är du, o min stjerna, nu?
Långt, långt i fjerran ensam brinner du.

Ja, jag ser dig, klara stjernestrimma;
Det var dig, som jag sökte gladt.
Det var du, som i lifvets storm och dimma
Saligt log i mitt hjertas natt.
Göm ditt hulda öga ej i molnet mer;
O, jag ser på dig som man på våren ser
När en vinter i hjertat rår;
Långt, långt i fjerran är mitt hjertas vår.

Hafvet sofver. Evigheten strålar
Stum, högtidlig på jordens sorg,
Och det tysta mörka djupet målar
Nya riken i nattens borg.
Gunga mellan tvenne verldar, du min båt!
O hvar skall du hamna på din långa stråt?
Hvar, o hvar är ditt lugna bo?
Långt, långt i fjerran är mitt hjertas ro.

Alön , 17 Aug. 1853

9. *Sylvias helsning från Sicilien.*

Och nu är det jul i min älskade nord;
Är det jul i hvarthjerter också?
Och ljusen de brinna på rågade bord,
Och barnen i väntan stå.
Der borta i taket, der hänger han än,
Den bur, som har fångat min trognaste vän.
Och sången har tystnat
I fängelseborg;
O hvem har ett hjerta för sångarens sorg?

Jag bor i de eviga vårarnas land,
Der glödande drufvorna gro.
Cypresserna dofta vid hafvets strand;
Der har jag mitt ensliga bo.
Det flammande Etna, det gnistrar så skönt;
Och luften är vårlig, och gräset är grönt.
Orangernas ånga
Ur skogarna går,
Och ljuf mandolinen om kärlek slår.

Cypresserna dofta. Det brusande haf
I silfver mot stranden bryts;
Vid foten af Etna, der är en graf,
Hvars sorg uti blommor byts.
Der slumrar en gäst ifrån nordens dal;
Och nu är det jul i hans fädernesal.
Hvem sjunger din visa,
Som fordom en gång?
Hör, Sylvia sjunger din hembygds sång.

Och stråla, du klaraste stjerna i skyn,
Se ned på min älskade nord!
Och när du går bort under himmelens bryn,
Välsigna min fädernejord!
I blommande vårar, på gyllene strand,
Hvar finnes ett land som mitt fädernesland?
För dig vill jag sjunga
Om kärlek och vår,
Så länge din Sylvias hjerta slår.

24 Dec. 1853

10. *Våren och Sylvia komma tillbaka.*

Jag kommer ändå, jag kommer nog
Allt i den strålande vår,
Så visst som träden löfvas i skog
Och sjön uti vågor går.
Jag kommer till dig i lust och nöd,
I sorg och glädje,
Med längtans glöd;
Jag kommer i fjerran blå
Till dig, mitt hemland, ändå!
Ändå! Ändå!

Jag sjunger för dig i vårens glans
Som fordom min silfverton,
Liksom der aldrig en fara fanns
Vid grönskande vårens thron.
När himmelen mulnar långtifrån
I mörka åskor
Och stormars dån,
Jag aktar dock ej derpå,
Jag sjunger för dig ändå!
Ändå! Ändå!

Jag är den minsta af vårens slägt,
Som qvittrar i skog och mark;
Min röst är en blommas andedrägt,
Men ingen är dock så stark.
Ty sorg och fara och nöd och strid
Och hat som grumlar

Ett hjertas frid,
Allt, allt skall till sist förgå,
Men våren sjunger ändå!
Ändå! Ändå!

Jag sjunger den sång, som ej förgår,
När dagens röster dö ut.
Så länge på jorden ett hjerta slår
I lifvets korta minut,
Så länge dallrar naturens röst
Ur vårens dofter
I menskors bröst;
Och sorger och fröjd förgå,
Men Sylvia sjunger ändå!
Ändå! Ändå!

Du sorgsna hjerta, kom ut till mig
I strålars och blommors krans,
Och tappa din sorg på vårens stig,
Som dimmor i morgonglans;
Och hvila som jag i naturens famn,
I ängens grönska
Och lundens hamn,
Och sjung, när stormarna gå,
Din ljufva kärlek ändå!
Ändå! Ändå!

Ty vågorna somna i lifvets sjö,
Och solen i skyar går,
Och vårarnas hulda dofter dö,
Som tankar i ungdomsår.
Men högt öfver dagens sorg och flärd,
I morgonskimret
Af hoppets verld,
Der sjunger i himlens blå
En liten fågel ändå!
Ändå! Ändå!

17 Maj 1854

12. Fridsböner i aftonens lugn.

O du den spegelklara qvällens frid,
Som hvilar öfver himmelsblåa fjärdar,
Der stjernan skådar, älskelig och blid,
I djupet ned från obekanta verldar,
O sänd en stråle till den mörka dal,
Der stormen rasar och der oron qvider,
Att stilla somna de förgråtna qval,
Att glömda sjunka sorger utan tal
Och ro må hvarje hjerta få, som lider.

O du naturens tysta aftonbön,
Du stilla andakt öfver skog och stränder,
Der vågen sjunger psalmer öfver sjön
Och hvarje blomma ber med knäppta händer;
O dö ej som en suck i stormens brus,
O slockna ej med solens sista strimma,
O dröj ännu i skogens sakta sus,
O kom till oss ännu i stjernors ljus,
Att evigt i vår svunna glädje glimma.

Du heliga, du milda kärlek! Du,
Som allt försonar och som allt bevarar,
Som tror i hösten på en vår ännu
Och sjelfva natten med ditt ljus förklarar;
O se, vår himmel mörknar långtifrån,
Och stormen ryter vildt, och svärdet mördar;
En vink af dig, och tyst är stormens dån,
Och hatets furie med straffadt hån
I vanmakt för din fot din allmakt vördar.

Du mäktiga, du höga, kom till oss
I aftonlugnet på naturens panna.
Släck i din glans den vilda stridens bloss;
Du som välsignar, lär oss ej förbanna!
O låt oss ej med bittra hjertan stå
I qvällens skönhet, som hvar kulle kröner;
O låt ej hat från våra läppar gå,
När rundtomkring till himmelen den blå
Uppstiga hela jordens aftonböner!

Frid i naturen! Frid i hjertat! Frid
Med alla dem, som i det korta lifvet
Arbeta, lida här en liten tid
För allt hvad skönt och stort blef menskan gifvet.
Om vän, om ovän, – fråga icke här,
O menska, hvem han är, den man du möter,
Men fråga blott om han ett hjerta bär
För allt det ädlaste, som lifvet lär,
Och allt det eviga, som tid ej nöter.

Frid öfver jorden! Solen sjunker klar,
Och mörkrets förlåt mild och sakta skrider
Liksom en mur emellan det som var
Och det som kommer i de nya tider.
De bleka blommorna i jordens dal
I skuggor gömma sig för menskans öga,
På det att, oafvändt i fröjd och qval,
Det må se opp till ljusa stjernors sal
Och klarna sjelf i glansen af det höga.

31 Aug. 1854

Under Rönn och Syrén.

Blommande sköna dalar,
Hem för mitt hjertas ro!
Lummiga gröna salar,
Der vår och kärlek bo!
Soliga barn af luft och ljus,
O, jag förstår ert tysta sus,
Blommande sköna dalar,
Hem för hjertats ro!

Säll i syrenens skugga,
Söker jag här mitt hägn.
Rönnarnas dofter dugga
Finaste blomsterregn.
Regnet slår ned i hjertats vår;
Hela dess verld i blommor står.
Säll i syrenens skugga
Söker jag mitt hägn.

Kom, du min vän i skogen,
Kom, vid min sida sjung!
Skogen är evigt trogen,
Våren är evigt ung.
Lifvet förgår som qvällens fläkt;
Lyssna på vårens andedrägt!
Kom, du min vän i skogen,
Vid min sida sjung!

Älskade blåa öga,
Le som i fordna dar!
Låt hvita rönnen snöga
Blommor på det som var!
Skänk glad åt qvällens dagg din tår!
Vakna på nytt till sol och vår!
Älskade blåa öga,
Le som fordna dar!

Blommande sköna dalar
Stråla af sällhet då;
Klarare våren talar,
Bättre vi den förstå.
Aftonen rodnar, vakan slår,
Stilla en doft ur hjertat går.
Blommande sköna dalar
Stråla sällhet då.

Juni 1855

Wasa Marsch.

I högan nord vår vagga stod
Vid stormigt haf och skummig flod.
Vi vexte upp ur frostig bädd
Som vintergran, i drifvor klädd.
Han står så grön
I hvita snön,
Han reser stark
Sin kronas park
Ur armod och ur ödemark.

När våren kom med fågelsång,
När solen glömt sin nedergång,
När blomsterkrönt stod polens rand
Och fritt var haf och grönt var land;
Då blef vår håg
Som strand och våg,
Då vardt oss sagdt
Att stå på vakt
För lifvets och för ljusets makt.

Här är hvart fält af strider rödt,
Här, här har Finlands lejon blödt,
Här stod det stolt, med pannan höjd,
I blodig sorg och segerfröjd.
Här sjöng engång
Dess bard sin sång
Och, väckt af den,
Skall här det än
Ur grafvarna stå upp igen.

Och hädan drog i fridens dar
En stark falang med panna klar
Till mensklighetens stora strid
Mot mörker, synd och död all tid.
En lyra blef
Vårt adelsbref,
En vase huld
Af ax i guld
Har gäldat ljusets makt vår skuld.

Och Wasa gossar äro vi;
Vårt namn skall ej förgätet bli.
Vårt namn är stort och ärorikt;
Till ädel bragd har det oss vigt.
Det vigt vårt bröst
Åt ärans röst,
Det har oss dömt,
Om vi det glömt;
Det har mätt högt det mål vi drömt.

Som tusen vågor sammangå
Kring Finlands bygd i gördel blå,
Så mötas hjertan, mötas namn,
O, fosterland, uti din famn.
Att bära gladt
Din fanas skatt,
Att kämpa med
Ditt främsta led,
Var fäders bragd och Wasa sed.

Vårt land! Vårt finska fosterland!
Din fasta *botten* är vår strand.
Så lär oss bli din starka vall,
Som hafvets våg ej bryta skall.
Slå högt, vår barm!
Vex stark, vår arm!
Vex stor i skygd
Af söners dygd,
Vår höga nord, vår finska bygd!

1864

Rose-Marie.

Ensam i skogen sjöng den vackra Rose-Marie,
Kom till den klara bäck och såg sin bild deri,
Löste sitt långa hår,
Log som den fagra vår:
Hur' är min bäck så glad, der han i blommor går?
Säg, hvarför ler i dag
Skogen i grönt behag?
Hvarför är himlen blå, och hvarför sjunger jag?

Kom, sade bäcken, kom, du vackra Rose-Marie,
Kom, som en vind i skogen susar lätt och fri!
Sätt dig invid min strand,
Svalka din varma hand,
Lös dina skor, och fäll ditt blåa strumpeband!
Hvila vid björkens rot,
Bada din hvita fot,
Skölj dina röda kinder! Tag mitt svar emot!

Derför är jag så glad, du vackra Rose-Marie,
Att jag din spegel är och ser din bild deri.
Derför i täckt behag
Blommar din skog i dag,
Derför att Rose-Marie bär sjutton vårars drag.
Derför är himlen ljuf,
Derföre sjunger du,
Derför att bortom skogen bor en hjertetjuf.

Det vet ingen.

Der stodo rosor i grönan dal
Uti qvällen,
Och aftonvinden han kom så sval,
Öfver fjällen.
Och när han kom
Och såg sig om
Och såg dem niga
Så gladeliga
Och såg dem gunga
Och såg dem glöda
Så hjertans unga
Och rosenröda,
Då sad' han så
Och klippte vingen
Åt blomsterringen ...
Hvad sad' han då
Åt rosor små?
Ja, det vet ingen,
Nej, det vet ingen.

Der sjöngo tärnor en morgonqvist
Bakom häcken.
Då kom ung Amor med argan list
Öfver bäcken,
Och när han kom
Och såg sig om
Och hörde siskor
I alla riskor

Och hörde qvittret
Som perledroppar
I morgonglittret
På löf och toppar,
En pil han drog
Ur lätta vingen
Och skjöt i ringen
I grönan skog.
Månn pilen tog?
Ja, det vet ingen,
Nej, det vet ingen.

1866

*Votum för den dramatiska
konsten i Finland.*

Du, som en dag med nyktra tvifvel tog
Uti din hand historiens digra bok
Och mätte ut med tumstock mensklighetens
Mångbugtande, nyckfulla omloppsbana
Kring tidens ur; – hvad vet du om de döda?
Såg du myriader väsen droppa ned
I evigheten? Mins du deras drag?
Förnam du ryckningar aflif i murkna
Skeletter, strödda kring i jordens stoft?

Hvar äro dessa hjeltar, kungar, folk,
Som fylla tideböckerna? – Säg mig,
Hvar är det varma blod, som brusade
I deras ådror? Hvar den höga rodnad
På deras kind aflifvets ungdomsfärg,
Och vredens hot, och kärleks ljufva glöd,
Och snilletts blix, och tankens örnavingar?
Förnam du längtans suck i deras barm?
Har deras anddrägt fläktat mot din tinning?
Har du känt deras hjertan klappa, fulla
Aflidelser? Och har du blickat, öga
Mot öga, in i deras själ? Tryckt hand
I hand? Hört deras läppar hviska dig
Så lefvande, så menskligt varma ord,
Att du har lidit, gråtit, lett med dem
Och sagt: De voro menskor, liksom jag!
Förgäfves frågar du de stumma bladen
I häfdens bok. Historien sitter hög

Till doms på grafvarna och ristar bilder
Med kopparstift i marmortaflorna,
Stora gestalter, obevekligt sanna,
Men utan lif, men utan kött och blod;
Kropplösa tankar, ädla föredömen
Och djerfva handlingar, – men utan armar
Och utan röst, – brådstörta lidelser
Med mask för ansigtet. – Der vanka skuggor
Och åter skuggor för din ljumma blick,
Och trött vid denna skog af mensklighet
Förutan menskor, utan grönska, lägger
Du boken bort med namn och åratal,
Beläsen, uppbyggd, lärd – ja, hvarför icke? –
Men kall, – liksom den lefvande sig skyndar
Från kyrkogården och är glad att åter
Se röken från sin skorsten och förnimma
Gårdshundens skall vid hemmets kära port.

Då kommer *Dikten*, detta ljufva barn,
Som i sin oskuld drömmer tusen gånger
Mer sannt, än all den vises forskning tänkt,
Och sänker sig med skära fjärlvingar
På häfdens blad. – Der var hon länge hemma.
Hon var den knopp, ur hvilken dessa blad
Ha vecklats ut. Hvem, om ej hon, har hviskat
Den första sagan i historiens öra?
Hvem, om ej hon, har stänkt en droppe dagg
I stepperna af krönikans register?

Allt hvad från hjerta och till hjerta går
Hör henne till. Och se, hon leder dig
Igenom hjeltediktens svärdsigny, genom
Lyrikens yppiga orangeparker,
Till *scenens* stora, speglade trymå
I ram af guld på lifvets marknadstorg.
Förhänget uppgår. Häfden träder fram,
Ej mer i väsenlösa skuggors töcken,
Men frisk, förkroppsligad, förandligad
Och varm, som lifvet andas än i dag.

Då ljusnar dimman. Det förgångna lefver.
Grafvarna öppnas. Skuggorna stå upp.
Den mörka jorden återger sitt rof,
Ur hafvets afgrund dykar den förliste,
Ur bålets flammor springer fram martyren,
Brådt söker hjelten upp sitt brustna svärd,
Sin storhets fallna krona griper kungen,
Sin släckta lampa tändar forskarn åter,
Arbetarn går till länge rostad plog ...

Der ligga i ett hörn af kyrkogården
Fem hufvudskallar. Deras kind får färg.
Förgråtet modersöga, länge brustet
I sorg och död, uppvaknar leende,
Och handen smeker barnets gyllne lock.
En rosig tärna smyger blyg till fönstret
I qvällens skymning, och derunder smäktar

En ynglings suck i mandolinens strängar.
Upp far tyrannen ur sin tunga slummer
Och griper skrämd sin slöa bilas skaft;
Men se, till blodig skuldra återvända
Hans offers hufvuden och se på bödeln
Med blickar af osägeligt förakt.
Brist, våld! I vanmakt digna, oförrätt!
Maktlös är bilan! Maktlös är din boja!
Frihetens luft inströmmar genom fångslets
Tredubbla murar, — folken andas åter,
Och lefvande gå seklerna till doms,
Hvart med sitt slägte, inför efterverlden.

Lif! Menskobröst! Hvar hade du en suck,
En längtan, ett begär, en sorg, ett löje,
En dygd, en dårskap, en bedrift, ett brott,
Som ej på scenen blottats utan mask
I all sin storhet, all sin ömklighet?
Hvar ägde du så fasansfull en syn,
Hvar ägde du så oförvissnelig
En doft af skönhet uppå denna jord,
Att icke diktens genius gripit honom
I flykten och till skräck, till maning, tjusning
Ställt honom fram på scenen för allt folk?
Här samlas alla spridda återljud
Af denna fallne, gudaborne ande,
Som biltog bor i mensklighetens barm.
Här rasar han i synd. Här vältrar han

Sig fräck i smutsen af en sinnlig lust,
Här trotsar han, en frossande demon,
Berusad utaf pöbelns jubelskri,
Dygd, oskuld, heder, sanning, Gud! ...

Och dock

Ur djupet af hans fall uppstiger här
I segerglädje allt det ädlaste,
Det högsta, bästa uti menskobröst
Och böjer knä inför det heliga,
Hvars namn är alltför stort, att ropas ut
På torgen, men som lyser evigt klart
I villorna af vansklig lust. – Kung Lear
Bär menskligheten i sitt fadershjerta;
I Hamlet brister verlden uti spillror,
Och tanken stupar maktlös för Guds thron,
Men blott för att stå upp i verldshistorien
Och döma uti Macbeth verldens synd!

1864

Herr Meyer.

En Wienare, – förstå mig väl! –
Herr Meyer tror jag han sig kallar,
Kom med en mjölnare i gräl,
Jag mins ej mer af hvilket skäl.
Alltnog, från kejsarstadens vallar
Han reste i affärer bort
Och hamnade så innan kort
Bland Schvarzwalds öde berg och tallar.
Der såg han mellan klyft och sten
En liten bäck så sakta välla.
– Hvad är den lilla der för en?
– Jo, herre, det är Donaus källa!
– Potz tausend! Donau? Den der?
Då kan jag ju med lätt besvär
Ett vackert puts i verket ställa.
Herr Meyer är en fiffig man,
I bäcken ned sig sätter han
Och dämmer den, så godt han kan.
– Se, det var knäppen, kan jag finna!
Det här blir mjölnarnes ruin;
Jag tycker hvad allt folk i Wien
Skall göra för en häpen min,
När Donau hör upp att rinna!
Förlåt, det är visst indiskret,
Att jag ej för en fråga väjer,
Men säg i all förtrolighet,
Herr Censor, – heter ni ej Meyer?

UR NORDISKA TAFLOR

5. *Vårluft.*

Der susar en storm öfver sjöar och land,
Och han skingrar den vintriga sky.
Han bräcker de brusande böljornas band,
Och han bådar, att verlden är ny.
Hur han hviner med makt uti tackel och tåg!
Hur han hvirflar i drifvornas flock!
Och han fläktar i ynglingens fladdrande hår,
Och han leker med tärnornas lock.
Det dagas i nord, och det löfvas i lund,
Och det qvittrar i grönskande dal;
Der duggar en dagg uti morgonens stund
Öfver ängarnas möjade sal.
Der är lif, der är ljus, der är glans, der är sång,
Der är helsa och strålande ro,
Och hvar sorg du begrof uti drifvan engång
Som en blomma i våren skall gro.

6. *Wäinämöinen*ens solsång.^{*)}

Då hof gamle Wäinämöinen
Än engång sin stämma opp:
Hell dig, måne, i ditt lopp!
Hell dig, hulda sol, som randas
Lika skön för allt, som andas,
Lika rik för allas hopp!
Liksom vinterns silfverdufva,
Sorgsen du i natten dök,
Men som vårens gyllne gök,
Steg du glad ur klippans grufva.
Kom ännu hvar morgonstund,
Att vår lefnadsdag förljufva,
Och i sena qvällens blund
Lys ännu på grafvens tufva!
Bringa kraft, och bringa frid!
Vandra lycklig, vandra blid,
Och fullända stor din bana
Under himlens höglå fana,
Segerrick i ljusets strid!

^{*)} *Fritt efter Kalevala.*

7. *Imatra.*

HÄR. HA. SAIMAS.
MURAR. FÄNGSLAT.
OFÖRWÄGNE.
WATTENANDAR.
HÄR. HAR. GAMLE.
WÄINÄMÖINEN.
SPRÄNGT. MED. SÅNGEN.
VÅLDETS. PORTAR.
ILMARINENS.
SLÄGGA. JEMNAT.
DE. FÖRTRYCKTES.
WÄG. TILL. FRIHET.
OCH. FÖRLÖSTE.
FÅNGAR. STÖRTA.
RYTANDE. AF.
SEGERGLÄDJE.
ÖFWER. FJETTRAR.
HÄR. MOT. HAFVET.
TILL. EWÄRDLIGT.
FÖREDÖME.
TILL. FRIBORNA.
FINLANDS. FÄGRING.

UR SKOG OCH SJÖ

2. *Bittida i skog.*

Ett rosendesken,
Det glimmar på gren,
Och daggen har fallit
På tufvor och sten.
Och luften är sval
I skogarnas sal,
Och fåglarna qvittra i björk och i al.
På axeln jag kastar mitt trogna gevär,
Sex liljekonvaljer dess mynning bär.

Derborta vid strand
Af vågornas rand,
Der glimmar en ruta
I morgonens brand,
Och röken i byn,
Han stiger mot skyn,
Som människoböner mot himmelens bryn.
Lätt vaknar en blixtnur mitt blommiga rör,
Och berget mig svarar, och skogen hör.

För lek och för hot
Vid furornas rot
Flyr tufvornas tjäder
I hast för min fot.
Den rädda må fly,
Jag riktar mitt bly
Mot örnen, som seglar i himmelens sky.
Från soliga höjder, fri, trotsig och ung,
Fall stolt uti blommor, du molnets kung!

3. *På Roines strand.*

Hjorden betar, och klockan klingar,
Klockan klingar på Roines strand.
Svanen flyger med hvita vingar,
Flyger ensam vid molnets rand.
Vårens vindar i löfven gå,
Solen skiner, och sjön är blå;
Men jag sjunger min långa längtan,
Sjunger ensam vid Roines strand.

Fader min är en björk i skogen,
Moder min är en sommarsky,
Broder min är ett ax i logen,
Syster min är ett vinterny.
Ensam är jag, som hedens ljunng,
Blommar ensam och vissnar ung,
Sjunger, sjunger min långa längtan,
Sjunger ensam vid Roines strand.

Om den strålande solen visste,
Om hon visste mitt hjertas håg,
Allt sitt rosende sken hon miste,
Skulle sjunka i qvällens våg,
Sjunka, sjunka i nattens famn;
Men jag hviskar min älsklings namn,
Sjunger, sjunger min långa längtan,
Sjunger ensam vid Roines strand.

Originala skuldsedeln.)*

Skuldsedeln vill du se, – originalet,
Det sekelgamla, som förbinder oss
Till tack mot Sverge? Hvarför ej? Här är det!
Gå först ett steg i söder öfver viken
Till esten, till vår broder. Fråga honom
Hvad lott han burit och hvad nu han är!
Gå sedan österut. Träd fram på vida,
Ööfverskådliga, fruktbara slätter
Långt mot Ural, och fråga kumlen der
Om de förgångna folk, hvarthän de gått,
Hvi de ej lefva, hvi på deras grifter
Med möda letar forskaren ett namn.
Och om då smyger skygg vid flodens stränder
En fattig tscheremiss, ostjak, mordvin,
I djurhud klädd, med vildens rädda blick,
Med hedendomens mörker i sitt hjerta
Och ingen menskelig kunskap under pannan,
Så fråga äfven honom om hans lott!
Han skall, som esten, svara på din fråga.
Att också han en gång var stark, som du,
Och fri, som du, och rik på svedjemarker
Och boskapshjordar och en framtids hopp.
Men fråga icke mer, – vänd skyndsamt åter
Från dessa stepper till ditt fria land,
Och jemför oss, dig sjelf och dina bröder,
Med dem der borta! Mät med oförvillad
Och rättvis blick hvad seklerna beskärt
Åt dem och oss: – vår frihets gamla grund,
Vår arfslott i Europas rika bo,

Vår lag, vår sed, vårt vetande, vår tro;
Och om du då är blind, skall kyrkans mur
Och domarsalens bord och skolans bänk
Och bondens plog och handtverksmannens hyfvel
Och hamnens skepp och dina städers torg
Och sist din egen stämman svara dig:
Här är skuldsedeln! Här är allt ditt land,
Som vittnar om hvad du i arf har fått
Af vesterlandet! Utan denna skuld,
Förmätne frågare, hvad vore du?
Du vore tschuden, som gått under jorden,
Du vor' ostjaken, irrande på heden,
Du vore esten, tyngd af seklers ok,
Och aldrig höjde du i folkets rådsal
Din fria röst till tacklöst, tanklöst hån.

Så skulle de dig svara. Om du säger:
Vi bördat skulden af med blod, med aska,
Med hjeltebragder och med store män;
Och om du säger: det är vi, som sådde
Vårt korn i askan; det är vi, som byggde
Vårt hus ur gruset; det är vi, som buro
I oförskylda fejder härjarns hugg
Och bergade ur seklers natt och sorger
Vår nutids frihet, ljus och sjelfbestånd;
Då svarar häfden: detta allt är sant;
Rif sönder skuldebrevet, – med ett vilkor!
Jag löser dig från alla forna band,
När stjelken växer utan rot, när axet

Ej mera prisar säningsmannens möda,
När det förgångna ej är nutids grund,
När minnet ej är hoppets barndomsvagga,
När vandrarn trampar på sin trogna staf,
När vuxen man förnekar ynglingsår,
När folken uppstå utan ljus och värme.
Som svampar i en dimmig natt ur jorden,
Och när historien, trött att allt försona,
Belönar otack med en ärekrona.

Gå, handla som dig lyster, du är fri.
Slit sönder sedeln. Ingen annan domstol,
Än gerningarnas frukt, skall döma dig.
Var man för dig, det är din fulla rätt;
Men tro ej mer din stridskamrat i nöden;
Han skall förråda dig. Tag dig till vara
För detta barn, som du har älskat, vårdat
Och fostrat upp; det skall förneka dig.
Hvar ädel känsla i ett menskobröst
Är sjelfviskhets; hon ljuger, ljuger blott
Och tänker blott på sig ... Gå, frågare,
Är du nu nöjd? Är nu din räkning qvitt?
Farväl! Nog stå vi utan den valutan,
Och gamla Sverge lefver oss förutan.

1872

*) Till en landtdagsman, som begärde se originala
förbindelsen på Finlands tacksamhetsskuld till Sverige.

Morgonsång.

Vak upp kring hundramila stränder,
Mitt sköna land, mitt fosterland!
Vak upp, när dagens sol sig tänder
I morgonglans vid himlens rand!
Din långa vinternatt förgår,
Ditt segerglada ljus uppstår.
Vak upp kring hundramila stränder,
Mitt sköna land, mitt fosterland!

Uppvakna till den nya tiden,
Som blommig strand i morgonväkt,
Ty dödens skugga är förliden
Och lifvets ljusa dag har bräckt!
Väx stort i ädla minnens skygd!
Väx klart i tanke, högt i dygd!
Uppvakna till den nya tiden,
Som blommig strand i morgonväkt!

Aftorka dina gömda tårar,
Som dagg förgår i morgonvind!
Låt grönska de förfrusna vårar,
Låt blomma ros på bleknad kind!
Låt vecklas ut hvar dufven knopp!
Drick helsa, lif och mod och hopp!
Aftorka dina gömda tårar,
Som dagg förgår i morgonvind!

Än rufvar dimman öfver kärren;
Stå upp, drif nattens spöken ut,
Och väpna dig med kraft af Herren
Uti din grynings lifsminut!
Omgjorda dig med lifvets ord,
Stå stark i Gud, min fosterjord!
Än rufvar dimman öfver kärren;
Stå upp, drif nattens spöken ut!

Vak upp, mitt sköna land, mitt unga!
Vak upp, mitt haf, min insjö blå!
Hör, alla dina fåglar sjunga
Och alla dina böljor slå.
Vak upp vid glada vindars brus,
Och bada fritt i morgonljus!
Vak upp, mitt sköna land, mitt unga!
Vak upp, mitt haf, min insjö blå!

1875

J. L. Runeberg inför sitt rykte.

Han drömde, äfven han, en gång
Om ärans lön för bardens sång.
Det syntes honom stort och skönt
Att stå för verlden lagerkrönt
I glansen af ett frejdadt namn
Och lyftas högt i ryktets famn
Som sanningens och segersn tolk,
Beundrad högt af land och folk.

Han fick det allt, när han blef man:
Sin like här han icke fann.
Han var den ypperste i nord,
Den käraste för fosterjord;
Hans ord gick öfver land och sjö,
Det sprängde berg, det smälte snö,
Det tände tusen hjertans glöd,
Det trängde genom natt och död.

Hög som en konung, såg han mot
Ett folk i kärlek vid hans fot,
Och gaf han detta folk "Vårt Land",
Så gaf det landet i hans hand;
Och vidgade han stolt dess barm,
Så bar det honom på sin arm,
Och sjöng han om "dess blomnings knopp",
Var han "dess fröjd, dess ljus, dess hopp".
Men se, då ändrades hans håg.

Ju mer han steg på ryktets våg,
Ju mer han mötte, hvar han gick,
En öppen famn, en tjusad blick,
Dess mer han kände trycka tung
Den ära han sig drömt som ung,
Dess mindre fann beundrans röst
Ett gensvar i hans eget bröst.

Han, som i vänners slutna krets
Fann snillet koger städs' tillreds,
Gaf lif, gaf färg, gaf ljus åt allt
Och slösade med skämtets salt,
Han stod förstummad vid det lof,
Som bjöds åt kungen af hans hof,
Han hade ej ett ord till svar
På allt det pris man honom bar.

Hur sågs han icke fly förstämd,
Som af sitt eget rykte skrämd,
Från festens jublande pokal,
När talarn började sitt tal!
Hur ofta, när han, som till prof,
Åt mängdens blickar gafs till rof,
Han önskade sig fjerran då
Till Kroksnäs' mest fördolda vrå!

Sin lyra bar han högt. En man
Tillhör sitt folk, det visste han,
Och detta folk i store män
Förherrligar sig sjelf igen:
Allt derfor bar han bördan af
Sitt rykte ända till sin graf;
Men som en börda, ej som rätt,
Ej som en lycka, bar han det.

Man trodde, der till sist han låg
Som en mot klippan bruten våg,
Att ekot af beundrans röst
Var dock i lidandet en tröst.
Ja väl, – en tröst att ej bli glömd,
Att höras, fast till tystnad dömd,
När lotten honom blef beskärd
Att skåda sjelf sin efterverld.

Vi andre, – vi, som plocka opp
Hvar liten ryktets rosenknopp,
Vi, som så gerna fiska hop
Ett magert notvarp bifallsrop
Och matas mätte af ett ord
Från smickrets honungssöta bord,
Vi ha af honom något lärt
Hvad ryktets skådemynt är värdt.

Det lilla blott med välbehag
Sig solar i sitt eget jag;
Det stora, ja, det största vet,
Att ofvan det står evighet,
Att all vår kraft, vår ära all
Är blott den lilla bäckens svall,
Som en sekund i barnsligt brus
Får återspegla himlens ljus.

Och därför väcker ryktets larm
En tyst protest i hvarje barm,
Der något stort vill bryta väg.
Det möter der vid hvarje steg
Det höga, som dock är förmer,
Det ideal, som slår oss ner
Och lyfter oss så högt, därför
Att det oss djupt tillintetgör.

Nu, ädla skugga, i det land,
Som löser alla stoftets band,
Hur ödmjuk måste icke du
Försjunka i din källa nu!
Den egna kraftens segersång
Är dömd till blygd och undergång;
All mensklig storhet strider böjd,
Men Fjalars fall var Fjalars höjd.

En vindskammare.

Hur mycket af den sol, som lyser verlden,
Kan stundom stråla på en enda punkt,
När morgonskimret i vårt lif är ungt
Och intet åskmoln än förmörkar fjärden!
Hvad vill du mer? Ett vindsrum der mot söder,
En björk, en rosenhäck, ett smultronland,
En bugtig flod, en fors, en bro, en strand
Och kyrkans torn mot morgonskyn, som glöder.
Derinne solsken med en doft från häggen,
Min faders skrifbord med sin nötta kant,
Verldskartan bredvid hyllans foliant,
Sten Stures och hans makas bild på väggen.

Här satt den glade gossen vid sin lexa,
Här satt studenten, i Homer försänkt;
Här har han lifvets första tankar tänkt
Och sett sin första ungdomsflamma växa.
Hur ordnad allt, när han kom från terminen
Till modersfamn på femtimila färd,
Hur omsorgsfullt beredd hans hufvudgård,
Hur dammfri hyllan och hur hvit gardinen!
I fjerran såg han då sitt fönster glimma,
I fjerran ser han barndomshemmet än
I tårars glans, som en begråten vän,
Stå solbelyst i årens aftondimma.

1878

UR MOTIV

Vinterqväll.

(Landskap.)

En skogsväg. Granar, drifvor, klippor, skuggor.
Till venster eldens spår. Förhärjad skogsmark,
Halfbrända, svarta stammar öfver snön,
Spöklikt bizarra, hotfullt sträckta armar.
Till höger månen, hängande i granen
Och klart belysande en häst, en släde,
En pelsklädd man. Det går i muntert traf;
Man tror sig höra bjellrans glada klang,
Och framför släden vädrar friska vargspår
En lekfull stöfvare af ädel ras.

Midsommarnatt.

(Landskap.)

Så ofta måladt, aldrig återgifvet!
Ej natt, ej dag, ej stjernor, sol och måne,
Och dock ett landskap i förklaradt ljus.
I söder himlen klar, i norr en molnvägg.
En höjd, en slätt, en flod, en kyrkas torn,
En gård, en lada och en häst på bete,
Allt ensligt, enkelt, vanligt – hvarför ej?
Det obeskrifliga, som flyr för penseln,
Är dagens krona öfver nattens panna.
Allt hvilar, strålar. Hvadan kommer ljuset?
Dess källa flödar och kan icke skönjas.
Det kommer ej från höjden, ej från dalen,
Det lyser öfverallt. Det är ursprungligt,
I luften, slätten, floden, byggnaden;
Det går från föremålen sjelfva ut,
Det är hvart skapadt tings fördolda själ,
Som andas ut i nordens sommarnatt
Sin gömda längtan och sitt tysta hopp.
Gå, mästare, som väljer dina dagar
Och omsorgsfullt fördelar skuggans mått,
Gå, gif oss, om du kan, naturens själ,
En dagklar natt, ett landskap utan skugga!

Utsäde

(Genre.)

Ett kabinett. Lyx. Damast. Speglar. Solsken.
Spår af en slutad morgontoilett.
En shavl, en toffel, en essence, en kam,
En rosenbuske. På dess knopp en spindel.
En étagère med grannt inbundna böcker
Och en förgäten bibel upp och ned.
Två unga systrar, tolf och fjorton år,
Begagna skolans fridag för att leta
I mammas gömmor. De ha funnit något:
En bok, nyss läst, men undangömd för dem.
Hvad är det? "Fällan" eller någon annan
Af tidens sopor, – intressanta laster
Och styggelserna af ett uselt lif
Förutan heder, blygsel, tro och sed.
De två fördjupa sig i ifrig läsning.
Den äldre tyckes sluka hvarje rad:
Högröda kinder, ögon stirrande
Och munnen öppen, medan yngre system,
Som lagt sin arm omkring den äldres skuldra,
I menlös häpnad stafvande på gåtan,
Tycks fråga hvad författarns mening är.
Mer vet ej taflan. Endast bakom ramen
Har någon engel tecknat upp hans namn,
Som hånlog åt det tryckta ordets ansvar
Och sådde gift i unga hjertans vår.

Kommunismens vagga.

(Genre.)

En gata. Hamburg? London? Wien? Paris?
Qväll. Mörker. Storm. Den stora spegelrutan
Af en butik för alla läckerheter
Från jordens haf och länder, klart belyst.
Allt dukas upp för vandrarns lystna blick,
Allt doftar lust, allt skiner välbehag.
Stig in! Förnimmer du ej Herrens ord:
”Jag hungrade, och du gaf mig att äta” ...
– Ja, med ett tillägg: ät, om du har guld!
Längst in i detta rika paradis
Framskymta skuggor, sträckta i divanen
Vid berg af ostron, hummer och champagne.
Men utanför stå, halft i gatans mörker
Och halft förbländade af rutans dager,
Vid dennas ena hörn en svulten usling,
I trasor klädd, och vid det andra hörnet
En fattig mor med ett förhungradt barn.
Du, som der inne sitter mätt vid bågarn,
Drif bort dem, om de lystet stirra in!
Skjut ned dem med kartescher, om de sträcka
Sin magra hand mot dina läckerheter
Och säga till dig: egendom är stöld!

Katolicismens enka i Finland.

(Historiemålning.)

En höstkväll. Nådendal. Ruin af klostret.
Solnedgång. Hafvet purpurrodt i vester.
Man ser en skara bilderstormare,
På gyckel styrda ut i biskopsmössor
Och nunnedok, i nysstænd eld förbränna
Reliker, helgonbilder, rosenkransar ...
Belyst af skenet från papismens aska,
Står, åtti år, i brigittinerdräkt,
Den fromma syster Elin, sista nunnan
I Nådendal. Hon knäpper sina händer,
Med tårögd blick, kring helga krucifixet.
Hon ser sitt tidehvarf med henne dö.

Töcknen vid Lützen.

(Historiemålning.)

Grå morgonskymning. Höstluft. Täta töcken.
I töcknen skymta krigare och hästar,
Slagfärdige i långa, slutna leder.
Pikspetsar, hillebarder, slitna fanor
I taflans bakgrund genomstinga dimman.
Den store konungen har hållit stilla
Vid högra flygeln på sin hvita häst.
Hans blick är lugn, som när man slutat af
Sin räkenskap med menniskor och Gud.
Och nu har psalmen tystnat. Leden skyldra.
Stridshästens hofvar skrapa fältets mull.
Signalen väntas. Fjerran glesna töcknen.
Man ser novembersolens bleka sken
På Lützens qvarnar ... Nu!

Till Emma Irene Åström.

(Filosofie kandidat. Den 22 Maj 1882.)

Nu skorrar mången röst i Evas öra.
En ropar ormaspråket: mästra Gud!
En annan säger: se, men inte röra!
En tredje hviskar: lef för att stå brud!
Mod, Evas döttrar! Glömmen hvad de skria;
Mod! Sanningen skall göra eder fria.

Plats för det tysta, sjelfförgätna, troгна,
Ödmjuka arbetet i tankens verld!
Plats för de tusen frön, som aldrig mogna,
De gnistor, som förgås i lifvets hård!
Plats för hvar ande, som mot ljuset svingar
Med örnafjädrar eller dufvovingar!

Du hemmets hulda, ljufva vårdarinna,
Är all din verld vid stugans tröskel slut?
Är du rebell emot ditt öde, qvinna,
För att du stundom längtar blicka ut?
Är det ett brott, som Gud ej än förgätit,
Att kunskapens förbjudna frukt du ätit?

Du sträng, der lifvets suckar återljuda,
Du barm, der hvarje känsla rotas stark,
Skall blott ditt *hjer*ta fagra blommor bjuda,
Och skall din *tan*ke vara ödemark?
Hvad är en blomstergård förutan dager?
Grön är din myrten. Hvarför ej din lager?

Nej, knota icke! Bär din lefnads lotter,
Var öm mot allt hvad kärt i hemmet bor,
Men mins, att tanken är din äldsta dotter
Och sanningen din gamla fostermor!
Ett litet sömnlöst barn är menskoanden;
Uppamma honom allt från lindebanden!

Och binda dig ej hemmets främsta pligter,
Så vårda troget detta kungabarn;
Så väg ditt lefnadsmål med tyngre vigter,
Än broderiets lätta zefirgarn;
Gif Gud ditt hjerta, tjena glad din like,
Och väx för sanningen, väx för Guds rike!

Du tysta, tåliga arbetarinna,
Ödmjuka, trogna, anspråkslösa vän,
Vi helsa dig som lagerns första qvinna,
Vi helsa dig som qvinna utan den,
Så rik på vetande, som frukt skall bära,
Men fattig, fattig på all skrytsam ära!

Hur många dina systrar funno vägen
Till samma mål, men funno porten stängd
Och funno fördomen som dörrvakt trägen
Och dumheten som skylt på dörren hängd
Och vände sorgsna till sin söm tillbaka
Att drömma, törsta, lida och försaka!

Du blef den första. Andra skola följa.
Nu, nu gick Cæsar öfver Rubicon!
Ditt blyga spår skall ingen mer bortskölja
Från branta stigen upp till Helicon.
Mod, kätterskor mot gammal häfd i staten!
Högt lefve, lefve första kandidaten!

1882

Julvisa.

Gif mig ej glans, ej guld, ej prakt
I signad juletid;
Gif mig Guds ära, englavakt
Och öfver jorden frid!
Gif mig en fest,
Som gläder mest
Den konung, jag har bedt till gäst;
Gif mig ej glans, ej guld, ej prakt,
Gif mig en englavakt!

Gif mig ett hem på fosterjord,
En gran med barn i ring,
En qväll i ljus med Herrens ord
Och mörker deromkring!
Gif mig ett bo,
Med samvetsro,
Med glad förtröstan, hopp och tro;
Gif mig ett hem på fosterjord
Och ljus af Herrens ord!

Till hög, till låg, till rik, till arm
Kom, helga julefrid!
Kom barnaglad, kom hjertevarm
I världens vintertid!
Du ende, som
Ej skiftar om,
Min Herre och min Konung, kom!
Till hög, till låg, till rik, till arm
Kom glad och hjertevarm!

1888

I aftonlugn.

Kom, granne; skörden bergas in,
Din ria röker tätt vid min,
Och qvällens sol förgyller
Din stuga der, min stuga här.
Tänd pipan! Dagen slutad är,
Och mor sin gryta fyller.

Der bygga pojkarne sin qvarn.
Hvad skall det bli af dessa barn,
Om deras fäder kifva?
Hvad skall det bli af detta land,
Om språk mot språk och hand mot hand
Hvarandra sönderrifva?

Säg ej: vi äro sju mot en!
Den räkningen, som tycks så ren,
Skall mycket dig förundra,
När här en tredje kommer snart
Och räknar lika uppenbart:
I ären två mot hundra!

Väg icke massor! Massans mått
Är styrkans råa öfverskott,
Der makt vill rätt sig kalla.
Väg broderpligt och menskorätt,
Väg hjertelag och tänkesätt,
Att rätt blir makt för alla!

Vi kommo två med östanbris
Och vestanstorm till snö och is,
Att slåss om vilda skogen.
Den ene kom med kors och svärd,
Den andre byggde fredens härd
Och tog sitt land med plogen.

Vår håg var skild, liksom vår väg.
Jag vann, du vek, men steg för steg
I sekellånga strider,
Tills efter hårda kämpatag
Vi slöto fosterbrödralag,
Och det för alla tider.

Då stredo vi i samma led;
Der jag var med, der var du med,
När kriget tände flammen.
Med samma lag och samma lott
I sorg och fröjd, i ondt och godt
Vi vuxo fast tillsamman.

Hur ha vi icke blandat blod,
Vi två, på fält, der slaget stod,
Och blod i barnets åder!
Der du har stått, der har jag stått,
Den dig förrådt, har mig förrådt;
Hvem sviker? Hvem förråder?

Ej du, ej jag. Om jag har lärt
Att hålla gamla Sverge kärt,
Som tappre fäders minne,
Om det än på min tunga bor,
Är Finland dock min vigda mor,
Och hennes son är finne.

Och älskar du din sköna sång
Från fäders tid, när du en gång
Var främling i Europa,
Så är du nu med sed och lag
Europas äkta son, som jag:
Vi höra ju tillhopa.

Hvi tvista då om språkens ljud?
Säg, hvarför gaf oss Herren Gud,
Att samma hjerta tjena,
Två ögons ljus, två armars stål,
Om ej för att till samma mål
En dubbel kraft förena?

Ve den oss båda skiljer åt
Med fagra ord och ormalåt!
Han splittrar, han försvagar,
Han lemnar oss med klufven håg
Till hjälplöst rof för tidens våg
I våra präfningsdagar.

Nu sjunker solen. Vän, godnatt!
Ett trofast handslag, fritt och gladt,
Förrän vi återvända!
Ej skiljer man så lätt oss två:
Ett enda är vårt folk ändå
Och allt vårt land ett enda.

1890

Det tryckta ordet.

En gång en bräcklig fjäder satt
Vid världens skrifbord stolt,
Och munken skref i cellens natt,
Och mal förtärde snille's skatt,
Och tanken gick i kolt.

Dess hvita svan med fläckad hy
På tidens böljor samm,
Men ljuset bröt ur klarnad sky,
Och Gutenberg göt Schöffers bly,
Och Luther trädde fram.

Då skälfde mörkret på sin stol,
Förtrycket darrade.
Och det blef frihet, dag och sol,
Och Newton mätte himlens pol
Och jordens rund Linné.

Ett band var brutet. En titan
Var lös och drog sitt svärd.
Den fångne anden bröt sitt ban
Och sköljde, som en ocean
Afljus den vida värld.

Du lilla dverg, du grå metall,
Som tycktes född till slaf,
Hur har du frigjort världen all!
Hur har du blifvit jättars fall
Och tankens vandringsstaf!

Det var för att din första bragd
Var evighetens ord.
Det var för att du oförsagd
Den grund har murat, som är lagd
För himmel och för jord!

Så mura, mura oförskräckt
På samma grundval än!
Och när du hvarje boja bräckt
Och fri är menskors hela släkt –
Smält hop till bly igen!

1890

KOMMENTARER

För utförligare kommentarer och upplysningar, se de tre första delarna i Zacharias Topelius Skrifter: *Ljungblommor* (2010), *Nya blad och Ljung* (2019) och *Övrig lyrik* (2019). Alla delar utges digitalt (topelius.sls.fi), de två första också i tryck.

Kunskapsbegäret och Förnuftets gryning (s. 15)

Dikten är daterad samma dag som Topelius av Runeberg fick det betyg som gav honom rätt att avlägga studentexamen vid universitetet. Topelius hade varit privatelev hos Runeberg några månader. Dikten omarbetades för *Ljungblommor* II 1850 ("Vetandets törst").

En sommarnatt i skogen (s. 16)

Den nordiska sommarnatten stod för Topelius i ett speciellt skimmer. Dikten kan härledas till en juninatt 1837 när den 19-årige Topelius reste från Helsingfors till Nykarleby. Med den sovande skogen som fond skildras en ung mans uppvaknande och längtan efter förändring. Ingår i *Ljungblommor* II.

Ljungblommor (s. 18)

I titeldikten i *Ljungblommor* I tar Topelius läsaren till den ödsliga finska skogen där han funnit sin dikt, sin ljunghemma (jfr följande dikt). Tilltalet, versmåttet (runometer) och landskapet är hämtat från de inledande runorna i *Kanteletar* och *Kalevala*. Här återges den bearbetade versionen i Bonniers upplaga (*Sånger* 1860).

Sången (s. 20)

Den andra dikten i första samlingen presenterar sångens gudinna, den kloka Runotar som bor i skogen. Omkvädet, om sorgen som sångens ursprung (v. 4–5), är hämtat ur *Kanteletar* (1840). Återges enligt *Ljungblommor* I (1845).

Respolska (s. 22)

Dikten är skriven till en känd svensk folkmelodi som sjöngs i August Blanchés samtidsmelodram *Läkaren* från 1845 (se fotnot). Topelius såg skådespelet i Helsingfors vintern 1846. Dikten ingår i *Ljungblommor* II.

Maskraden (s. 24)

Topelius anspelar här på F. M. Franzéns dikt "De små" (1795) där en liten flicka entusiastiskt berättar för sina föräldrar om ett besök i kyrkan. "Maskraden" ingår i *Ljungblommor* II.

Selmas tankar i våren (s. 27)

Stroferna uttrycker en ung flickas obestämda längtan. Första och fjärde strofens slutverser anspelar på J. L. Runebergs omkväde i "Den sjuttonåriga" på samma tema: "Vad önskar jag, vad vill jag, / Vad väntar jag uppå?" (SS I, s. 244 f.). Dikten ingår i *Ljungblommor* II.

Finlands Namn (s. 30)

Studenterna firade vårfest på Gumtäkts äng utanför Helsingfors på Floradagen den 13 maj 1848. Fredrik Cygnæus höll tal och Runebergs "Vårt Land" sjöngs för första gången till Fredrik Pacius melodi. Festen blev en fosterländsk manifestation och har uppfattats som en startpunkt för den process som resulterade i att Finland blev självständigt. Topelius patriotiskt högstämnda dikt bidrog till att etablera majfesten som historisk vändpunkt, och den ristades liksom "Vårt Land" in i det minnesmärke som hundra år senare restes i Gumtäkt. Dikten ingår i *Ljungblommor* II.

Två englar (s. 33)

Dikten kom till efter att Topelius tvååriga son Michael hade dött den 3 september 1850. Den 19 mars samma år hade hustrun Emilie nedkommit med en dödfödd flicka. Dikten ingår i *Ljungblommor* II. "En liten pilt" upptar samma tema (se *Ljungblommor* III 1854).

Den eviga sommaren (s. 35)

Upprinnelsen till dikten är den sexåriga dottern Ainas föreställning om att det rådde evig sommar i Nykarleby – den enda årstid hon hade upplevt i trakten. I sista strofen får barnets tankar illustrera människans eviga dröm om ett paradys. Dikten ingår i *Ljungblommor* III.

Vintergatan (s. 37)

Berättelsen om Salami och Zulamith är sannolikt den mest uppskattade av Topelius dikter, och spridd genom otaliga antologier och översättningar. Föreställningen om hur den jordiska kärleken gör kosmiska avtryck använder Topelius också i dikten "Orions bälte" (*Ljungblommor* II), och den kan spåras bl.a. till en japansk myt. Dikten ingår i *Ljungblommor* III; här är den återgiven efter den bearbetade upplagan på Bonniers förlag (*Sånger* I 1888).

Idyll i Valerii stil (s. 39)

Dikten skrevs till bröllopet mellan Hjalmar von Bonsdorff och Ulla Wasenius. Den livsnjutning som dikten uttrycker anknyter till visor av Johan David Valerius, bildspråket till det nyligen avslutade Krimkriget och brudgummens yrke, jordbruket. Ingår i *Nya blad* 1870.

Islossningen i Uleå elf (s. 42)

Den allegoriska dikten trycktes i *Helsingfors Tidningar* i islossningens tid, den 30 mars 1856. Alexander II hade med utlovade reformer väckt nytt hopp om större frihet och censursystemet höll på att luckras upp – försliktigtvis fick dikten ändå undertiteln "Naturtafla". Övertygelsen om att Finland går en ljus framtid till mötes lika visst som en naturnödvändighet, en islossning, är ett uttryck för Topelius framtidstro: liksom älven inväntar våren bör Finland invänta den tid som försynen bestämt för frigörelse. Dikten ingår i *Ljungblommor* III.

Ur Sylvias visor (s. 48–68)

Topelius skrev totalt tjugo Sylvia-visor. Gemensamt för dem alla är att perspektivet och rösten är sångfågeln Sylvias. De tillkom i en mörk tid: i Europa började

Krimkriget 1853, Finland drabbades av missväxt och koleraepidemi, och 1854 var för Topelius ett år när han utsattes för hård kritik. "Dessa visor upprunno ur djupa strider och behov av frid i naturens sköte". Sångerna framstår som romantiska oden till den finska och nordiska naturen. Några är vid dateringen försedda med ortnamn som förbinder dikternas landskap med specifika topografiska miljöer. Flera visor har fått stor spridning genom tonsättningar, inte minst "Under Rönn och Syrén" ("Blommande sköna dalar"). Den ingår i *Nya blad*, de övriga åtta i *Ljungblommor* III.

Wasa Marsch (s. 69)

Dikten beställdes av Vasa gymnasister hösten 1863, i samband med att skolan flyttade tillbaka till staden efter branden 1852. Eleverna efterlyste en sång som skulle uppmuntra deras "sträfvande på vetandets bana". Dikten tonsattes av Karl Collan. Marschen har sedan dess uppfattats som Österbottens landskapssång. Stroferna 3–5 har ofta utelämnats i senare tryck. Ingår i *Nya blad*.

Rose-Marie (s. 72)

I memoarerna *Självbiografiska anteckningar* uppger Topelius att Karl Collan hade gett honom ett litet notblad komponerat på Wiens vallar: "jag skrev orden, och därav blev *Rose Marie*." Dikten ingår i *Nya blad*.

Det vet ingen (s. 73)

Liksom den föregående "Rose-Marie" skrev Topelius visan för Vårföreningen, den sångkör som dottern Aina och hennes väninnor hade bildat 1864. Den tonsattes för kören av Gabriel Linsén och ingår i *Nya blad*.

Votum för den dramatiska konsten i Finland (s. 75)

Dikten upplästes vid Shakespeares 300-årsjubileum som firades i Riddarhuset i Helsingfors den 16 maj 1864. Här formulerar Topelius tanken att det är konstens uppgift att komplettera, levandegöra och relativisera historien. Dikten ingår i *Nya blad*.

Herr Meyer (s. 80)

En tidig version av dikten trycktes i *Helsingfors Tidningar* 1846. Anmärkningsvärt nog passerade den censorns radar, trots att också tidningsversionen ironiserade över den inskränkta pressfriheten. Censuren drabbade också Topelius. Dikten återges enligt *Nya blad*.

Ur Nordiska taflor (s. 81–83)

I sviten, som skrevs för kompositören J. A. Josephson 1858, utgår Topelius från skandinaviska och finska myter. Någon tonsättning kom inte till stånd men Topelius omarbetade en del av sångerna för *Nya blad*. Flera av dem imiterar gamla nordiska versslag som runometern, balladen och fornyrdislag, eller stenstilens imposanta form ("Imatra").

Ur Skog och sjö (s. 84 f.)

De sammanlagt nio visorna i sviten ansluter sig dels till den finska folkdiktningens form och motivkrets, dels till den medeltida balladens. Samtliga har tonsatts; "På Roines strand" av Karl Collan, men den sjungs också till en finsk folkmelodi. Ingår i *Nya blad*.

Originala skuldsedeln (s. 86)

Vid lantdagen i februari 1872 framlades en petition om att en professur i svenska språket skulle inrättas vid universitetet; som "en skyldig gärd av aktning och rättvisa emot ett språk, till vilket vårt land står i outplånlig förbindelse". Förslaget väckte oväntat starkt motstånd, bl.a. från lantdagsmannen Antti Puhakka som ville se den ursprungliga skuldsedel som förpliktade finnarna till tacksamhet mot svenskarna. Topelius polemiska dikt är ett omedelbart svar på inlägget. Den publicerades veterligen inte förrän i *Ljung* (1889).

Morgonsång (s. 89)

Dikten är skriven för *Boken om Vårt Land* (1875) där den står som poetisk inledning. Den tonsattes av Fredrik Pacius och intogs också i *Ljung*.

J. L. Runeberg inför sitt rykte (s. 91)

Minnesdikten upplästes på Konstnärsgilletts årsdag den 5 februari 1878. Festen uppmärksammade särskilt J. L. Runeberg som hade dött i maj 1877. Gillet hade bildats 1864 på Runebergs födelsedag med Topelius som ordförande. Dikten ingår i *Ljung*.

En vindskammare (s. 95)

Topelius minns sitt vindsrum i barndomshemmet på Kuddnäs i Nykarleby. Här hade han utblick över nejden och här vidgades också världen genom att han fick lektioner av sin informator. Dikten ingår i *Ljung*.

Ur Motiv (s. 96–101)

Sviten skrevs för Publicistklubbens tidskrift *Jul-qvällen* (Stockholm 1884) och framstår som Topelius formmässigt mest nyskapande. Dikterna är ett slags miniatyrtaflor och består av fyra par: två landskapsmotiv, två genremålningar och två historiemålningar – en i samtiden vanlig indelning för måleriet – och ytterligare två bibliska motiv. Skisserna är impressionistiskt tecknade, de fångar en ögonblicksbild och var och en framträder med en specifik ljussättning. Sviten ingår i *Ljung*.

Till Emma Irene Åström (s. 102)

År 1882 promoverades Emma Irene Åström som den första kvinnliga magistern vid universitetet i Helsingfors. Hon fick legendstatus inte minst inom kvinno-rörelsen i Finland, vilket Topelius bidrog till. Den ambitiösa och intelligenta Hagar i romanen *Planeternas skyddslingar* (1889) anses ha drag av Åström. Dikten publicerades 1886 i kalendern *Excelsior*, utgiven av Finsk Qvinnoförening och ingår i *Ljung*.

Julvisa (s. 105)

Dikten utkom först i *Jul-qvällen* (Stockholm 1887) och hör till Topelius mest kända, till stor del tack vare Jean Sibelius tonsättning från 1909. Den ingår i *Ljung* och i psalmboken i både Finland och Sverige.

I aftonlugn (s. 107)

Topelius intog en medlande ställning i den under 1800-talets slut alltmer polariserade språkfrågan. I dikten manar han till sammanhållning och tolerans. Dikten ingår i *Lördagsqvällen* (Helsingfors) och kalendern *Nornan* (Stockholm) 1890. Dikten återges här enligt manuskriptet.

Det tryckta ordet (s. 111)

1890 firades boktryckarkonstens 450-årsjubileum. Tidningen *Lördagsqvällen* uppmärksammade händelsen med Topelius dikt och en artikel om Gutenberg (21/6 1890). I dikten formulerar Topelius sin syn på det tryckta ordet som bildningens tjänare. ”Svarta gardet” i *Nya blad* behandlar samma tema.

FÖRSTARADSREGISTER

Blommande sköna dalar,	67
De älskliga blyga blommor	27
Den döende sol hon sjunker skön	30
Der stodo rosor i grönan dal	73
Der susar en storm öfver sjöar och land,	81
Derute blåser stormen stygg	35
Du, som en dag med nyktra tvifvel tog	75
Då hof gamle Wäinämöinen	82
En gata. Hamburg? London? Wien? Paris?	99
En gång en bräcklig fjäder satt	111
En höstqväll. Nådendal. Ruin af klostret.	100
En skogsväg. Granar, drifvor, klippor, skuggor.	96
En Wienare, – förstå mig väl! –	80
Ensam i skogen sjöng den vackra Rose-Marie,	72
Ett kabinett. Lyx. Damast. Speglar. Solsken.	98
Ett rosendesken,	84
Gif mig ej glans, ej guld, ej prakt	105
Grå morgonskymning. Höstluft. Täta töcken.	101
Han drömde, äfven han, en gång	91
Hjorden betar, och klockan klingar,	85
Hvem är den fria, den klara ton	48
Hvems träl är jag, att i min ungdomsstyrka,	42
Hur mycket af den sol, som lyser verlden,	95
HÄR. HA. SAIMAS.	83

I högan nord vår vagga stod	69
I skogen är det stilla,	16
I tysta nattens timma, när lampan slocknat ren	33
Jag gungar i högsta grenen	51
Jag kommer ändå, jag kommer nog	62
Klang, min vackra bjellra, i den sena qväll!	22
Kom, granne; skörden bergas in,	107
Må andra frukta krigets då	39
Nu låt sorgen fara,	56
Nu skorrar mången röst i Evas öra	102
O du den spegelklara qvällens frid,	65
Och nu är det jul i min älskade nord;	60
Och nu är lampan släckt, och nu är natten	
tyst och klar	37
Skuldsedeln vill du se, – originalet,	86
Somna, du min våg, i vestanfjärdar,	58
Så ofta måladt, aldrig återgifvet!	97
Så är sagan nu om sången,	20
Trång är den krets hwari människan dwäljs,	15
Vak upp kring hundramila stränder,	89
Vet mamma, det var skada att	24
Vid den klara rand	53
Vintergranen har sin grönska,	18